

Міністерство освіти і науки України
Хмельницький національний університет
Наукова бібліотека

Бібліотека в освітньому просторі

Інформаційний бюлетень № 21

Бібліотечне краєзнавство

Хмельницький
2016

Видається за рішенням методичної ради наукової бібліотеки
Хмельницького національного університету
від 28.09.2004р.

Головний редактор видання — Айвазян О.Б.,
кандидат історичних наук, директор бібліотеки

Редколегія: Мацей О.О., Молчанова С.А., Костюк О.О.

Відповідальний за випуск — Мацей О.О.

Бібліотека в освітньому просторі. Бібліотечне краєзнавство[Текст] : інформ. бюл. для працівників бібліотек ДВНЗ Хмельницької області. №21 / редкол.: О. О. Мацей, С. А. Молчанова, О. О. Костюк ; гол. ред. О. Б. Айвазян. – Хмельницький : ХНУ, 2016. – 80 с.

Двадцять перший випуск інформаційного бюлетеня містить матеріал, що стосується бібліотечного краєзнавства загалом та краєзнавчої діяльності бібліотек вищих навчальних закладів. На сторінках видання подано текст проекту “Положення про краєзнавчу діяльність державних і комунальних бібліотечних закладів”.

Традиційно вміщено анотований список літератури за темою бюлетеня, складений на основі електронного каталогу наукової бібліотеки Хмельницького національного університету.

Видання призначене для широкого загалу працівників бібліотек.

ЗМІСТ

Слово редактора	4
Правове поле.....	
Проект “Положення про краєзнавчу діяльність державних і комунальних бібліотечних закладів”	6
З досвіду колег	
Прокопчук В.С. Бібліотечне краєзнавство: сутність та перспективи (на прикладі наукової бібліотеки Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка).....	16
Молчанова С.А. Бібліотечне краєзнавство — нові можливості у вихованні студентської молоді.....	32
Шинкарук В.Ю. Краєзнавчий аспект діяльності НБ ХНУ.	41
Молчанова С.А. Історія рідного університету як головний об’єкт краєзнавчої роботи бібліотеки вишу.....	53
Консультує фахівець	
Драчук Р.В. Сучасні напрямки краєзнавчої роботи бібліотек України (дайджест за матеріалами друкованих видань)	61
Книжкова полиця	
Список літератури за темою “Бібліотечне краєзнавство”..	70

Слово редактора

Айвазян О.Б.,
кандидат історичних наук,
голова обласного методичного об'єднання,
директор наукової бібліотеки
Хмельницького національного університету

*Згадайте предків своїх,
щоб історія перед вами не згасла.
О. Кобилянська*

Краєзнавство є одним з провідних напрямків діяльності бібліотек, і це – характерна риса нашого часу, коли українське суспільство приділяє значну увагу вихованню патріотизму, знанню вітчизняної історії та літератури. Краєзнавство набуває все більшого пріоритету в напрямку розвитку культури та є показником культурного розвитку суспільства. Воістину культурною, духовно багатою, може бути лише та людина, яка любить свій край, цікавиться його історією й бере участь у суспільному житті, метою якої є пізнання рідного краю.

Бібліотечне краєзнавство – невід'ємна частина роботи будь-якої бібліотеки. Важливу роль у збереженні культурного надбання традиційно відіграють публічні бібліотеки, але й бібліотеки вищих навчальних закладів, які накопичують та зберігають знання з усіх галузей діяльності відіграють важливу роль у системі краєзнавства, виступаючи центрами культурної та наукової інтеграції у ВНЗ.

Заохочувати студентів до вивчення історії свого краю, зацікавлення у вивченні цієї історії спроможні тільки бібліотекарі. Тому бібліотечні працівники повинні знати історію малої батьківщини самим, щоб зацікавити інших.

Розуміючи важливість краєзнавчої роботи бібліотеки у формуванні в молоді свідомості про свою відповідальність за збереження духовних багатств, патріотичному вихованні студентства, редакційною колегією інформаційного бюлетеня “Бібліотека в освітньому просторі” прийнято рішення присвятити черговий (21-й) випуск бюлетеня темі краєзнавчої роботи у бібліотеці ВНЗ.

Правове поле

ПРОЕКТ

Положення про краєзнавчу діяльність державних і комунальних бібліотечних закладів

I. Загальні положення

1. Дане “Положення...” визначає основні засади краєзнавчої діяльності державних та комунальних бібліотечних закладів України.

1.2. Краєзнавча діяльність бібліотек — сфера науково-практичної діяльності бібліотек щодо виявлення, збирання, опрацювання, зберігання та надання в суспільне користування краєзнавчих і місцевих документів на всіх видах носіїв, а також інформації про них.

1.3. Основні цілі краєзнавчої діяльності бібліотек:

- забезпечення доступності краєзнавчих інформаційних ресурсів, продуктів і послуг;

- формування, розвиток і задоволення краєзнавчих інформаційних потреб користувачів;

- поширення краєзнавчих знань.

1.4. Краєзнавча діяльність бібліотек закладає фундамент для використання краєзнавчих знань в сучасній практичній, науковій, освітній, суспільній діяльності і сприяє:

-соціальному, економічному, культурному розвитку краю;

-всебічному вивченню і науковому дослідженню краю;

-охороні та раціональному використанню природних багатств краю і його культурної спадщини;

-формуванню національної свідомості, вихованню патріотизму, поваги до історії і культури краю;

-розвитку творчих здібностей особистості на основі місцевих традицій народного та професійного мистецтва.

1.5. Базою краєзнавчої діяльності бібліотек є краєзнавчі фонди, які включають:

- документи, пов'язані з краєм своїм змістом (фонд краєзнавчих документів);

- документи, пов'язані з краєм своїм походженням (фонд місцевих документів).

1.6. Краєзнавча діяльність бібліотек здійснюється у відповідності до діючого законодавства України та постанов і розпоряджень місцевих органів влади, державних стандартів та інших документів, які регламентують бібліотечну діяльність, і згідно з цим "Положенням...".

II. Організація краєзнавчої роботи бібліотек

2.1 Краєзнавча діяльність окремої бібліотеки організовується у відповідності до завдань і функцій, закріплених у Статуті (Положенні) цієї бібліотеки, під загальним керівництвом директора або його заступників.

2.2. Краєзнавчу роботу здійснює спеціалізований структурний підрозділ - краєзнавчий відділ (сектор) - з участю та в координації з усіма підрозділами бібліотеки; у разі відсутності у структурі бібліотеки такого підрозділу - бібліотечний спеціаліст, на якого покладається відповідальність за цю ділянку роботи.

2.3. Краєзнавча діяльність бібліотек включає:

- формування, зберігання та використання фондів краєзнавчих і місцевих документів;

- формування, ведення та використання краєзнавчого довідково-бібліографічного апарату;

- створення і підтримку краєзнавчих баз даних – повнотекстових, бібліографічних, фактографічних тощо;

- створення системи краєзнавчих бібліографічних посібників;

- бібліотечне, інформаційне і довідково-бібліографічне обслуговування користувачів бібліотеки;

- поширення краєзнавчих знань, популяризацію краєзнавчих ресурсів, продуктів і послуг бібліотеки;

- розвиток партнерських стосунків з установами і організаціями, що здійснюють краєзнавчу роботу, реалізацію корпоративних проектів;

- науково-дослідну та науково-методичну роботу з питань бібліотечного краєзнавства, підвищення кваліфікації працівників бібліотек у даній галузі;

- участь у загальнодержавних програмах, спрямованих на забезпечення розвитку краєзнавства в Україні.

III. Функції бібліотек

3.1. ДЗ *“Національна парламентська бібліотека України”* як провідний науково-інформаційний, науково-дослідний, організаційно-методичний та координаційний центр з питань бібліотекознавства і бібліографії здійснює інформаційно-аналітичну, бібліографічну та координаційну діяльність у галузі бібліотечного краєзнавства.

3.2. ДЗ *“Національна історична бібліотека України”*, як центр з історичного

краєзнавства:

- формує згідно з профілем комплектування Бібліотеки максимально повний фонд вітчизняних документів історичної тематики, аудіовізуальних та електронних видань;
- на основі використання інноваційних бібліотечних технологій здійснює наукове опрацювання власних документальних масивів, забезпечує оперативне й повне відображення результатів аналітико-синтетичної обробки інформації в системі каталогів і картотек Бібліотеки та глобальній інформаційній мережі;
- здійснює бібліотечне, довідково-бібліографічне та інформаційне обслуговування користувачів з питань історичного краєзнавства, в тому числі, шляхом міжбібліотечного абонементу;
- готує і видає поточні та ретроспективні науково-допоміжні бібліографічні посібники з історії України, теорії, методики і практики бібліотечного краєзнавства, краєзнавчої бібліографії;
- формує, в тому числі, й на корпоративних засадах, та поширює бази даних наукової інформації з різних питань історичного краєзнавства;
- веде науково-дослідну і науково-методичну роботу в галузі історико-краєзнавчої бібліотечної діяльності: на основі моніторингу вивчає її стан і проблеми, визначає шляхи і напрями її подальшого удосконалення, популяризує кращий досвід та інновації;
- співпрацює з вітчизняними та зарубіжними бібліотеками, науковими інституціями, освітніми закладами, громадськими організаціями, що здійснюють краєзнавчу діяльність;
- проводить наукові, науково-практичні конференції, семінари, краєзнавчі читання;
- бере участь в організації підвищення кваліфікації з питань бібліотечного краєзнавства та безперервної професійної освіти бібліотечних кадрів.

3.3. ДЗ “Національна бібліотека України для дітей” і ДЗ “Державна бібліотека України для юнацтва” як методичні центри для бібліотек, які обслуговують дітей та юнацтво:

- формують фонд методично-бібліографічних видань краєзнавчого спрямування, підготовлених бібліотеками України для дітей та юнацтва;
- проводять науково-дослідну роботу в галузі краєзнавчої діяльності бібліотек для дітей і бібліотек для юнацтва;
- розробляють матеріали методичного характеру з питань краєзнавчої роботи серед дітей і юнацтва, надають методичну допомогу в краєзнавчій діяльності бібліотекам своєї мережі; узагальнюють та поширюють кращий досвід краєзнавчої роботи цих бібліотек;
- координують з іншими бібліотеками – методичними центрами підготовку та видання нормативних документів, методичних публікацій; проведення наукових досліджень та заходів по підвищенню кваліфікації з питань бібліотечного краєзнавства.

3.4. Одеська національна наукова бібліотека ім. М. Горького, Харківська державна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка як регіональні центри з бібліотечного краєзнавства:

- формують фонд краєзнавчих документів про свій історико-географічний регіон (Південна Україна, Східна Україна);
- організують краєзнавчий довідково-бібліографічний апарат;
- здійснюють бібліотечне, довідково-бібліографічне та інформаційне обслуговування користувачів з питань краєзнавства як безпосередньо в бібліотеці, так і за допомогою мережі Інтернет;
- створюють краєзнавчу бібліографічну продукцію (науково-допоміжні бібліографічні покажчики, електронні бази даних краєзнавчого характеру) та електронні ресурси краєзнавчого змісту;
- ведуть просвітницьку та популяризаторську краєзнавчу роботу;
- проводять науково-дослідну роботу в галузі краєзнавчої діяльності бібліотек: беруть участь у вивченні стану краєзнавчої бібліотечної діяльності, визначенні її головних напрямів, вирішенні організаційних і методичних проблем, розробці та впровадженні документів

нормативного і методичного характеру, перспективних планів і програм;

- надають методичну допомогу бібліотекам з конкретних питань краєзнавчої роботи;
- координують краєзнавчу бібліотечну діяльність бібліотек свого історико-географічного регіону (Південна Україна, Східна Україна)

3.5. Республіканська універсальна наукова бібліотека ім. І. Франка АР Крим, обласні універсальні наукові бібліотеки (ОУНБ), Публічна бібліотека імені Лесі Українки м. Києва, Центральна міська бібліотека імені Л. Толстого м. Севастополя:

- виявляють краєзнавчі документи та місцеві видання шляхом вивчення інформаційних ресурсів, в т.ч. он-лайнних та оф-лайнних і на цій основі формують з максимальною повнотою краєзнавчий фонд,
- забезпечують збереження та облік фондів краєзнавчих документів та місцевого обов'язкового примірника документів, створюють страхові копії найцінніших документів з краєзнавчих колекцій;
- незалежно від місця зберігання відображають дані про краєзнавчі документи і місцеві видання у довідковому апараті бібліотеки, організують їх корпоративну каталогізацію;
- створюють і поповнюють краєзнавчі бібліографічні та фактографічні бази даних, електронні бібліотеки, регіональні інформаційні портали;
- обслуговують краєзнавчими документами і місцевими виданнями користувачів своєї бібліотеки та надають доступ до друкованих і електронних інформаційних ресурсів віддаленим користувачам;
- здійснюють бібліографічне інформування про краєзнавчі документи і місцеві видання;
- формують систему краєзнавчих бібліографічних посібників;
- поширюють краєзнавчі знання, популяризують краєзнавчі інформаційні ресурси, видають довідники, путівники та інші друковані матеріали, що містять статистичні, фактографічні та бібліографічні відомості з питань краєзнавства;
- надають методичну допомогу в краєзнавчій роботі бібліотекам регіону, забезпечують підвищення кваліфікації їх працівників, узагальнюють і поширюють кращий досвід;
- проводять науково-дослідну роботу з актуальних питань краєзнавчої діяльності бібліотек, впроваджують у практику роботи сучасні технології та результати наукових досліджень;
- організують науково-практичні конференції, семінари з питань краєзнавства;
- координують краєзнавчу діяльність бібліотек регіону та організують міжвідомчу взаємодію з науковими установами, навчальними закладами, музеями, громадськими організаціями тощо на основі зведеного перспективного планування.

3.6. Обласні бібліотеки для дітей, обласні бібліотеки для юнацтва та обласні бібліотеки для молоді:

- виявляють і зосереджують у фонді максимально повне зібрання краєзнавчих документів відповідно до вікових категорій користувачів та відображають його у своєму довідково-бібліографічному апараті;
- формують банки краєзнавчих даних; беруть участь у створенні корпоративних інформаційних проектів з питань краєзнавства;
- створюють систему краєзнавчих бібліографічних посібників відповідно до вікових категорій користувачів, вторинні електронні ресурси з краєзнавства;
- здійснюють бібліографічне інформування з питань краєзнавства для своїх категорій користувачів;
- забезпечують краєзнавчі потреби користувачів своєї бібліотеки та надають доступ до друкованих і електронних інформаційних ресурсів віддаленим користувачам;
- сприяють освіті та патріотичному вихованню дітей і молоді шляхом використання краєзнавчих документів у виховній роботі, поширення знань про історію розвитку краю методами бібліотечної роботи;

- надають методичну допомогу з питань краєзнавства дитячим і юнацьким бібліотекам області, узагальнюють і впроваджують кращий досвід, беруть участь у системі підвищення кваліфікації;
- проводять науково-дослідну роботу в напрямку краєзнавчої діяльності бібліотек для дітей та юнацтва;
- координують свою краєзнавчу діяльність з іншими бібліотеками, навчальними закладами, музеями, громадськими організаціями тощо.

3.7. *Центральні районні та центральні міські бібліотеки* як зберігачі основного найповнішого зібрання краєзнавчих ресурсів, центри бібліографічної діяльності та поширення краєзнавчих знань:

- виявляють і за принципом максимальної повноти включають до фонду краєзнавчі документи про місто, район та його населені пункти, а також документи про область (офіційні документи органів влади і управління області, довідкові видання);
- формують краєзнавчий довідково-бібліографічний апарат та відбивають у ньому відомості про краєзнавчі документи незалежно від місця зберігання із зазначенням їх місцезнаходження;
- беруть участь в корпоративній каталогізації краєзнавчих документів: здійснюють аналітичний розпис місцевих видань на предмет публікацій про край;
- здійснюють бібліотечне і бібліографічне обслуговування з краєзнавчої тематики користувачів своєї бібліотеки, надають доступ до краєзнавчих інформаційних ресурсів віддаленим користувачам шляхом використання інноваційних технологій;
- збирають первинні джерела краєзнавчої інформації – літописи населених пунктів, підприємств та установ, спогади свідків історичних подій, фото і відеодокументи тощо;
- беруть участь у формуванні системи краєзнавчих бібліографічних посібників – створюють бібліографічні посібники про свій район, місто, село та видатних людей краю
- популяризують знання про розвиток краю методами бібліотечної роботи;
- координують краєзнавчу діяльність бібліотек району (міста), вивчають і розповсюджують кращий досвід роботи;
- беруть участь у краєзнавчих наукових дослідженнях та поширенні їх результатів;
- співпрацюють з місцевими осередками Національної спілки краєзнавців України, навчальними закладами, культурно-освітніми установами і громадськими організаціями.

3.8. *Міські, сільські, бібліотеки-філії Централізованих бібліотечних систем:*

- виявляють та комплектують у фонд краєзнавчі документи про свій населений пункт, а також основні краєзнавчі видання про область і район та забезпечують їх постійне зберігання;
- ведуть літописи населених пунктів, збирають спогади свідків історичних подій, відомості про історію місцевих підприємств і установ, фото і відеодокументи тощо;
- з максимальною повнотою відображають відомості про краєзнавчі документи у довідково-бібліографічному апараті;
- здійснюють бібліотечне і бібліографічне обслуговування з краєзнавчої тематики користувачів своєї бібліотеки та шляхом використання інноваційних технологій забезпечують їх доступ до краєзнавчих інформаційних ресурсів інших бібліотек регіону
- беруть участь у формуванні системи краєзнавчих бібліографічних посібників: складають тематичні та персональні бібліографічні покажчики, списки видань і публікацій про свій населений пункт та видатних людей міста (села) тощо;
- популяризують краєзнавчі знання серед населення міста, села, мікрорайону методами бібліотечної роботи;
- координують краєзнавчу діяльність своєї бібліотеки з іншими бібліотеками, навчальними закладами, культурно-освітніми установами і громадськими організаціями району, міста, села;
- беруть участь у краєзнавчих наукових дослідженнях та поширенні їх результатів;

- вивчають і впроваджують у свою практичну діяльність кращий досвід краєзнавчої роботи бібліотек.

З досвіду колег

Віктор Прокопчук,
(м. Кам'янець-Подільський)

Бібліотечне краєзнавство: сутність та перспективи (на прикладі наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка)

У статті на прикладі наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка розкриваються основні напрями, форми і методи бібліотечного краєзнавства.

Ключові слова: наукова бібліотека, краєзнавство, фонд, краєзнавча бібліографія, показник.

Поняття “бібліотечне краєзнавство” з’явилося на стику двох галузей діяльності – бібліотечної і краєзнавчої, а тому увібрало в себе їх характерні ознаки. Його витoki слід шукати у 20-х роках минулого століття, коли молода радянська держава в умовах масового краєзнавчого руху вирішила взяти його під свій контроль, забезпечити координацію і спрямування в русло утвердження нової соціально-економічної та ідейно-політичної системи. Після I Всеукраїнської краєзнавчої конференції у Харкові (травень 1925 р.), утворення Українського комітету краєзнавства в структурі Укрнауки Народного комісаріату освіти УСРР у кожній з 32 округ почали створюватись окружні комітети краєзнавства, у районах – районні товариства, на підприємствах, в установах, організаціях та навчальних закладах – різноманітні гуртки. Ідеологи краєзнавчого руху, у першу чергу О. Буценко, М. Яворський, О. Лазарис, М. Криворотченко, спрямовували цей науково-громадський рух у бік так званого “виробничого краєзнавства” – на пошук корисних копалин, ефективних методів обробки ґрунту, боротьбу зі шкідниками, вивчення, узагальнення і поширення радянських форм співжиття, свят та обрядів, відволікаючи увагу суспільства від його історії, національної самобутності.

1925 року на I конференції наукових бібліотек України Михайло Ілліч Ясинський, який протягом 1919–1923 рр. був помічником бібліотекаря і, навіть, бібліотекарем фундаментальної бібліотеки Кам'янець-Подільського державного українського університету, а згодом, після ліквідації університетів, завідувачем бібліотеки Кам'янець-Подільського інституту народної освіти, у своєму виступі висунув та обґрунтував ідею посилення ролі бібліотек у краєзнавчому русі, окреслив основні напрями, форми і методи бібліотечної краєзнавчої праці, ввів у обіг термін “краєзнавча література”, віднісши до неї: 1) все, що написано про певний край, 2) всю без винятку продукцію, видану в цьому краї, а пізніше додав і 3) праці уродженців, діячів краю, видані будь-де [1]. Власне, Михайло Ілліч теоретично осмислив важливу ознаку бібліотечного краєзнавства – краєзнавчий фонд, його складові. Доповідь М.І. Ясинського у своєму виступі підтримав В.Д. Отамановський, директор Вінницької філії Всенародної бібліотеки України, організатор Кабінету виучування Поділля. Поступово бібліотечне краєзнавство набувало розвитку і теоретико-методологічного обґрунтування. Повсякденна практика на чільне місце висунула й таку функцію бібліотечного краєзнавства, як інформування читача про наявну в бібліотеці краєзнавчу літературу, тобто –

краєзнавчу бібліографію. Фундатором краєзнавчого бібліографознавства, розробником його теоретичних і методичних засад слід вважати М.І. Ясинського.

Сьогодні ми є свідками та учасниками того, як бібліотеки збирають не тільки літературу, а й інформацію, документи з історії, етнографії краю, його фольклор, спогади учасників і свідків історичних подій, накопичують банк даних у формі альбомів, аудіо- та відеозаписів. Бібліотеки інтегруються в краєзнавче середовище, нерідко виступаючи організаторами і координаторами краєзнавчого руху, що також є важливою ознакою бібліотечного краєзнавства.

На основі наведених ознак поняття бібліотечного краєзнавства можна визначити як сферу науково-практичної діяльності бібліотеки, пов'язану із збиранням, опрацюванням, зберіганням і доведенням до користувача краєзнавчих і місцевих документів.

У дефініції закладено ще один важливий аспект бібліотечного краєзнавства. Воно є не тільки практичною, а й науковою сферою. Звідси ми можемо говорити про краєзнавче бібліотекознавство як галузь знань про історію, теорію і методику бібліотечного краєзнавства. До його становлення доклали зусиль М.І. Ясинський, В.Д. Отамановський, Л.Б. Хавкіна, І.І. Корнейчик, О.І. Талалакіна, О.В. Мамонтов, М.М. Щерба і особливо – Наталя Миколаївна Кушнарєнко, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри книгознавства та фондознавства, проректор з наукової роботи Харківської державної академії культури, автор низки праць з бібліотечного краєзнавства [2].

Саме поняття “бібліотечне краєзнавство” виникло порівняно недавно – у 70-х роках ХХ ст., і ознак науково обґрунтованої теорії набуло на початку 90-х років. Воно – молоде, як і сама наукова дисципліна, що проходить етап становлення, своєрідного дозрівання. Тому важливе місце в цьому процесі займає практична апробація форм і методів бібліотечного краєзнавства в діяльності конкретних книгозбірень. Звідси й мета цієї статті – піддати теоретичному аналізу доробок наукової університетської бібліотеки, окреслити проблеми і перспективи її краєзнавчої праці.

Основу краєзнавчої діяльності бібліотек складає краєзнавчий фонд – упорядкована множина краєзнавчих та місцевих документів. Фонд наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, у тому числі краєзнавчий, складався непросто. Оскільки український університет і його бібліотека в Кам'янці-Подільському виникли 1918 року, а місто вже наступного року стало державним центром УНР і в умовах національно-визвольних протистоянь тривалий час було в блокаді, фонд формувався в основному за рахунок приватних бібліотек, установ і навчальних закладів губернського центру, підручників і посібників, які готували викладачі І. Огієнко, П. Клепатський, Д. Дорошенко, Н. Григорієв, М. Драй-Хмара та ін. Чимало книг надійшло від Подільської духовної семінарії, міської чоловічої гімназії, Подільського церковного історико-археологічного товариства. Йдеться про літописи, законодавчі акти, в яких розповідається про давні часи на Поділлі, племена уличів і тиверців, які його населяли, комплекти “Подольских губернских ведомостей” (видавались з 1838 р.), “Подольских епархиальных ведомостей” (з 1862 р.), 12 випусків “Трудов Подольского епархиального историко-статистического комитета”, монографії Н. Молчановського, В. Антоновича, М. Грушевського, П. Батюшкова та М. Петрова, О. Прусевича, Й. Ролле, Ю. Сіцинського, М. Симашкевича, М. Яворовського та інші видання ХІХ – початку ХХІ ст. [3]. На початок 1921 року, до моменту ліквідації університету і утворення на його базі Інституту народної освіти та Сільськогосподарського інституту, фундаментальна бібліотека налічувала 35951 документ, у тому числі близько тисячі томів стародруків – 45 недатованих, 24 – ХVІ ст., 82 – ХVІІ, 663 – ХVІІІ [4, с. 333].

Згодом фонд був розпоршений між двома ВНЗ, частина його вивезена за кордон і 1922 року склала основу Бібліотеки Кам'янець-Подільського українського державного університету в Тарнові (Польща). Чимало так званої “шкідливої” літератури у 1920-х роках у ході чисток вилучило ДПУ. На сьогодні краєзнавчий фонд наукової бібліотеки університету складає третину документального масиву. 27 тис. документів – стародруків, рідкісних і цінних книг – сконцентровано у відділі рідкісних видань, який очолює Н.Д. Крючкова. У краєзнавчому фонді значне місце займають 48 наукових збірників, у тому числі 12 фахових, що видаються в

університеті, монографії, підручники і навчальні посібники викладачів, місцеві газети, журнали тощо. Все більшої ваги набуває електронна документальна складова, яку формуємо шляхом сканування, оцифрування видань. Вона налічує 8500 видань, серед яких чимало краєзнавчих.

Тому важливо донести інформацію про цей фонд до читача, належним чином налагодивши насамперед краєзнавчу бібліографію, різносторонню діяльність, пов'язану зі створенням і доведенням до користувача краєзнавчої бібліографічної інформації. Вона включає облік та аналітико-синтетичну обробку документів, присвячених краю, документів, виданих на тій же території, та творів, авторами яких є вихідці з місцевості, створення різноманітних бібліографічних посібників, на основі яких формується краєзнавча частина довідково-бібліографічного апарату.

Колектив наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка цілком усвідомлює, що краєзнавча бібліографія має творитися в конкретному регіоні, місті, бібліотеці. Враховуючи, що в країні набирає все ширшого розвитку дослідження, написання і видання історії населених пунктів у новій редакції, ми взяли за формування зведеного краєзнавчого каталогу.

За схемою Національної історичної бібліотеки України розроблено тематичний рубрикатор, який враховує специфіку історії краю, склад читачів. Він включає 15 рубрик і 79 підрубрик, зокрема: “Поділля” – 2 підрубрики, “Краєзнавство Поділля” – 7, “Історія Поділля” – 14, “Природа і природні ресурси Поділля” – 6, “Народне господарство Поділля” – 6, “Охорона здоров'я Поділля”, “Фізична культура і спорт Поділля” – 2, “Суспільство і політичне життя Поділля” – 4, “Культурне життя Поділля. Установи культури” – 6, “Літературне Поділля” – 5, “Наука на Поділлі”, “Освіта Поділля. Видатні педагоги” – 9, “Мистецтво Поділля” – 9, “Релігійне життя” – 9 підрубрик.

Органічну основу зведеного краєзнавчого каталогу склала “Краєзнавча картотека”, започаткована ще вдругій половині 50-х років працівниками створеного 1955 року відділу бібліографії на чолі з О.І. Зуськовою, розширена і суттєво поглиблена в 60-х – напочатку 70-х років, у час роботи над історією міст і сіл Хмельницької області. На сьогодні зведений краєзнавчий каталог налічує понад 15 тис. карток. Водночас створюється і його електронна версія.

У 15 підрозділах – читальних залах та абонементних на факультетах, розпорошених у різних районах міста, паралельно формуються краєзнавчі картотеки, що відповідають профілю підрозділів. Наприклад, краєзнавчу картотеку читального залу педагогічного факультету складає близько 300 карток, і присвячена вона освіті на Поділлі; фізико-математичного – 1000 бібліографічних записів про видатних математиків, фізиків і астрономів краю. Читальний зал мистецької літератури сформував картотеку “Видатні художники Поділля”. Особливої уваги надано темі “Населені пункти Хмельниччини”, над розробкою якої працюють відділи наукової бібліографії та рідкісних видань.

Відділом наукової бібліографії, який очолює Т.М. Опря, з 2004 року видаються щорічні “Бюлетені з проблем вищої школи”. Вони інформують читачів не тільки про нормативні документи та видання з питань вищої освіти, впровадження інноваційних технологій у нашому університеті, а й представляють – рік за роком – науково-методичний доробок викладачів. Якщо до першого випуску увійшла бібліографічна інформація про 491 документ, то бюлетень 2011-го вже вмістив 613 бібліографічних записів, у тому числі про вихід у світ 2010 року 254 праць викладачів університету [5].

З 2005 року бібліотека готує і видає “Календар знаменних і пам'ятних дат Кам'янець-Подільського національного університету ім. Івана Огієнка” – довідково-бібліографічне видання, яке привертає увагу не тільки ювілярів, керівництва університету, факультетів і кафедр, а й масового читача. Кожен випуск календаря має свій авторський колектив, редколегію очолює директор наукової бібліотеки, серед укладачів – у першу чергу працівники відділу наукової бібліографії Т.М. Опря, В.М. Пархоменко, Л.П. Савченко. Його структура – типова: першу частину складають ювілейні події, розміщені в хронологічній послідовності, а розділ “Наші ювіляри” наповнюють короткі довідки і списки основних праць ювілярів та видань про них.

Календар не тільки привертає увагу до ювілейних дат і подій, а й популяризує відповідну краєзнавчу літературу [6].

Важливе місце в краєзнавчій діяльності нашої бібліотеки займає підготовка краєзнавчих бібліографічних покажчиків. До 90-річчя університету був виданий бібліографічний покажчик “Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (1918 - 2008)”, який вмістив 1667 бібліографічних записів про друковані видання з історії найдавнішого на Поділлі ВНЗ [7]. Колективом бібліотеки здійснено пошук, опрацювання джерел і видання бібліографічного покажчика “Наукові записки (праці) Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка”, який вмістив краєзнавчу бібліографічну інформацію про 3782 праці, підготовлені викладачами університету і вміщені в наукових записках (працях) за 1920 - 2009 рр. [8].

Виключно краєзнавчими за змістом і місцем видання є серійні бібліографічні видання, що готуються в науковій бібліотеці. 2008 року започатковано серію бібліографічних покажчиків “Постаті в освіті і науці”. Перші два випуски підготувала завідувач абонементу фізико-математичного факультету Л.В. Огороднікова. Присвячені вони доктору фізико-математичних наук, професору, завідувачеві науково-дослідного сектору університету І.М. Конету та колишньому ректорові, завідувачу кафедри методики викладання фізики і технічних засобів навчання, фронтовикові Івану Вікторовичу Іваху [9]. Це була перша проба, не позбавлена недоліків, проаналізованих і врахованих у наступних випусках, присвячених С.Д. Абрамовичу, Л.В. Баженову, А.П. Гаврищуку, П.С. Каньосі, Б.Р. Липману, Л.Г. Любінській, П.Д. Плахтію, І.В. Рибаку, П.І. Свідеру, В.А. Соричу, Є.С. Сохацькій, В.П. Струманському, Т.І. Суровій, Г.П. Ткачук, З.П. Яропуду та ін. Його структура виходить за межі традиційного покажчика і дає підстави говорити про появу нового виду бібліотечного видання – бібліографічного нарису. Візьмемо для прикладу покажчик, присвячений подолянину за походженням, активному учасникові краєзнавчого руху в краї доктору історичних наук, професорові Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича П.П. Брицькому [10]. Окрім вступної статті, бібліографії Петра Павловича та про нього, хроніки життя і діяльності, характерних для будь-якого біобібліографічного покажчика, у розділі “Погляд зблизька” знайдемо відгуки відомих учених професорів Л.В. Баженова, С.В. Гаврилук, І.М. Романюка, генерала В.С. Сідака, архівістів П.Я. Слободянюка, В.І. Петренка, Ю.В. Телячого, Н.А. Яркого, колеги Б.Ф. Білецького, В.Ф. Холодницького про життя і науково-педагогічну діяльність ученого. Їх доповнює рубрика “Життєвий шлях професора П.П. Брицького у світлинах” – два десятки фотографій, які зафіксували важливі миттєвості життя, та добірка документів, спогадів, свідчень. Вражає батьків лист з фронту – своєрідний наказ–заповіт синові. Глибину знань і лекторську майстерність П.П. Брицького характеризує подячний лист ректора Академії СБ України генерала-майора, професора В.С. Сідака, адресований ректору Чернівецького державного університету ім. Ю. Федьковича С.С. Костишену у зв’язку із завершенням доктором історичних наук професором П.П. Брицьким циклу лекцій для слухачів академії. Пам’ятним є відгук заступника міністра закордонних справ України І.М. Гнатишена на книгу П.П. Брицького, О.В. Добржанського “Буковинці на дипломатичній службі УНР та ЗУНР”, як і лист до Старосинявської районної газети “Колос” учениці Лисанівської ЗОШ І-ІІІ ст. Г. Стародуб про свого знаменитого односельчанина професора П.П. Брицького. Звичайно, це виходить за межі покажчика бібліографії, однак глибоко, хоч і нарисово, представляє справжню постать в освіті і науці.

2012 року побачив світ перший випуск бібліографічного покажчика серії “Хмельниччина краєзнавча”. Присвячений він просвітницькому рухові на Поділлі впродовж 1906 - 2011 років. Він вмістив бібліографічну інформацію про 63 неопубліковані документи семи архівних установ, 386 опублікованих документів, матеріалів, наукових праць, низку газетних науково-популярних публікацій, всього 586 бібліографічних записи про документи, які є цінним джерелом історії подільської “Просвіти” [11].

До друку здано наступний, другий випуск краєзнавчого бібліографічного покажчика серії “Хмельниччина краєзнавча”, який представляє матеріали тринадцяти Подільських

історико-краєзнавчих конференцій, започаткованих 1965 року. Доповнений вступною статтею, показчик всесторонньо репрезентує доробок подільських краєзнавців за майже 40 років. У плані – підготовка і видання наступних випусків цієї серії про публікації у 19 наукових фахових збірниках “Освіта, наука і культура на Поділлі” та у 21 випуску “Наукових праць Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Історичні науки”.

Позитивно сприйнятий науковою і краєзнавчою громадськістю Поділля розпис дванадцяти випусків “Трудов Подольского епархиального историко-статистического комитета (церковного историко-археологического общества)”, підготовлений В.С. Прокопчуком та Н.Д. Крючковою [12]. Бібліографічний показчик став ключем до праць переважно церковних істориків ХІХ – початку ХХ ст., в яких представлена історія Поділля, літописи 1401 населеного пункту краю. У зв’язку з підготовкою нової редакції історії міст і сіл краю роль цього показчика важко переоцінити.

Бібліотека надає допомогу в підготовці бібліографічної частини показчиків серії “Наукові школи університету”, які видає науково-дослідний сектор. Керівник сектора, він же й голова бібліотечної ради, доктор фізико-математичних наук, професор І.М. Конет та директор наукової бібліотеки В.С. Прокопчук входять до складу редакційної колегії цієї серії показчиків.

Бібліотечне краєзнавство, як царина практичної діяльності та галузь бібліотекознавства, напружувало набагато ширшу систему засобів популяризації краєзнавчих документів. Це і рекомендаційні списки до ювілейних дат, розміщені на сторінках університетської газети “Студентський меридіан” та бібліотечному веб-сайті. Це і виставки – стаціонарні та віртуальні. Зокрема, 2011 року віртуальні виставки “Іван Огієнко – фундатор і перший ректор Кам’янець-Подільського державного українського університету (1918-1920 рр.)”, “Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка у працях його викладачів (1991-2011 рр.)”, каталог виставки “Подільській “Просвіті” – 105 років”, “Науковець, дослідник, математик (до 60-річчя від дня народження Івана Михайловича Конета)” представили комплекс краєзнавчих джерел про кам’янецький період діяльності І.І. Огієнка, історію і сьогодення Подільської “Просвіти”, наукові досягнення доктора фізико-математичних наук, професора кафедри диференціальних рівнянь і прикладної математики І.М. Конета.

У системі масових заходів – зустрічі зі славетними людьми, презентації краєзнавчих праць. Наукова бібліотека виступила ініціатором та організатором зустрічі з праправнучатим небожем Тараса Шевченка О.А. Відоменком, президентським стипендіатом, що проживає у місті Хмельницькому, презентації його книг [13].

Проаналізувавши публікації в газетах та журналах 1917-1920 рр., що зберігаються у фонді відділу рідкісних видань, Ю.В. Телячий та В.С. Прокопчук уклали й супроводили аналітичним матеріалом добірку ліричних творів М.П. Годованця, відкривши для читача не тільки досить цікавий масив періодики, що зберігається в науковій бібліотеці, але й раніше невідому грань світогляду і творчості класика української байки, за що, власне, у 30-і роки його життєва дорога простелилася на Колиму [14].

Колектив бібліотеки веде і науково-дослідницьку бібліотекознавчу працю. Здійснено пошук і реконструйовано коротку в часі, але плідну діяльність фундаторів бібліотеки професора Івана Огієнка, бібліотекарів (так у 1918-1920 рр. йменувалася посада керівника книгозбірні. – В.П.) Івана Сливки, Миколи Плевако, Степана Сірополка, Михайла Ясинського, помічника бібліотекаря Левка Биковського – всесвітньо відомих організаторів бібліотечної справи, бібліотекознавців, бібліографів [15]. 2009 року побачив світ нарис історії бібліотеки, доповнений низкою документів, світлин, бібліографічним списком [16].

Наукова бібліотека виступає організатором всеукраїнських та міжнародних науково-практичних конференцій, на яких обговорюються й питання бібліотечного краєзнавства. Вони знайшли відображення у двох випусках наукових праць університету серії “Бібліотекознавство. Книгознавство” в рубриках “Бібліотечне краєзнавство та історико-регіональні дослідження”, “Історія становлення та розвитку бібліотечної справи в Україні”, “Видатні постаті в царині бібліотечної праці”, “Критика, бібліографія” [17].

2012 року наукова конференція, проведена спільними зусиллями наукової бібліотеки

Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка та Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського, присвячувалася 140-річчю від дня народження Степана Онисимовича Сірополка. Матеріали конференції увійдуть до третього випуску вказаних наукових праць.

Аналіз краєзнавчої діяльності однієї з університетських бібліотек дає можливість відзначити важливість і життєздатність цього напрямку бібліотечної праці й перспективність як галузі бібліотекознавства водночас.

Оскільки краєзнавчий рух в Україні набув широкого розмаху та інституціоналізації – створена 1991 року Всеукраїнська спілка краєзнавців 2008 року отримала статус національної й іменується Національною спілкою краєзнавців України; формуються її осередки на місцях; у регіонах здійснюються масштабні краєзнавчі проекти – видані Книги пам'яті і Книги скорботи України, один за одним друкуються томи “Реабілітованих історією”, “Зводу пам'яток історії і культури України”; розпочалась робота з написання історії населених пунктів у новій редакції, – роль бібліотек, бібліотечного краєзнавства, краєзнавчої бібліографії наростає і потребує концентрації зусиль бібліотекарів на цій ділянці бібліотечної праці.

Краєзнавча робота кожної конкретної бібліотеки потребує не тільки упорядкування, а й теоретичного осмислення, може стати предметом наукового аналізу, підготовки статей, повідомлень й інших видів наукових праць. Це допоможе поглибити, уточнити, доповнити власним досвідом і теоретичними висновками краєзнавчу галузь бібліотекознавства.

Джерела та література

1. Королевич Н.Ф. Бібліограф М.І. Ясинський (1889-1967): біобібліогр. нарис / Н.Ф. Королевич, М.В. Геращенко. – К., 1995. – С. 24; Ясинський М.І. Створення в наукових бібліотеках України краєзнавчих осередків і організація бібліографії продуктивних сил // Бібл. зб. – 1926. – Ч. 1. – С. 68-78.
2. Корнейчик И.И. Краеведческая библиография на Украине: развитие краеведч. библиогр. в сов. время (1941-1967 гг.): конспект лекций по курсу “Краеведческая библиография” / И.И. Корнейчик. – Х.: ХГПК, 1968. – 46 с.; Мамонтов А.В. Краеведческая библиография: учебник / А.В. Мамонтов, Н.Н. Щерба. – 2-е изд., доп. и перераб. – М.: Кн. палата, 1989. – 216 с.; Талалакина О.И. Краеведческая работа библиотек: учеб. пособие / О.И. Талалакина. – М.: МГИК, 1973. – 94 с.; Кушнарченко Н.Н. Сводные краеведческие каталоги областных библиотек / Н.Н. Кушнарченко, В.В. Седых // Советское библиотековедение. – 1991. – № 3. – С. 54-60; Ї. Історія бібліотечного краєзнавства в Україні: навч. посіб. / Н.М. Кушнарченко. – Х.: ХДІК, 1993. – 112 с.; Ї. Бібліотечне краєзнавство: сутність і структура / Н.М. Кушнарченко // Вісник Книжкової палати. – 1997. – №5. – С. 10-11; Ї. Бібліотечне краєзнавство: підручник / Н.М. Кушнарченко. – К.: Знання, 2007. – 502 с.
3. Антонович В.Б. Очерк истории Великококняжества Литовского до половины XV столетия / В.Б. Антонович. – К.: Типогр. Киевского ун-та, 1878. – Вып. 1. – 156 с.; Молчановский Н.В. Очерк известий о Подольской земле до 1434 г. / Н. Молчановский. – К.: Типогр. Киевского ун-та, 1885. – 345 с.: карты; Подолия: ист. описание / издано П.Н. Батюшковым. – СПб.: Типогр. Товарищества “Общая польза”, 1981. – XXXI, 264, 98 с.: ил.; Грушевский М.С. Барское староство: исторические очерки (XV – XVIII в.) / М. Грушевский. – К., 1894; Сецинский Е.И. Город Каменец-Подольский: ист. описание / священник Е. Сецинский. – К.: Типогр. С.В. Кульженка, 1895. – 248 с.: ил.
4. Ляхоцький В.П. Тільки книжка принесе волю українському народові... Книга, бібліотека, архів у житті та діяльності Івана Огієнка (митрополита Іларіона) / В.П. Ляхоцький. – К.: Вид-во ім. О. Теліги, 2000. – 664 с.
5. Бюлетень з проблем вищої школи за 2003 рік / уклад.: Г. Бачинська, Т. Опря, В. Пархоменко, Л. Савченко, Є. Сільвеструк. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, інформаційно-видавничий відділ, 2004. – 46 с.; Бюлетень з проблем вищої школи за 2010 рік / уклад.: Т. Опря, В. Пархоменко; відп. за вип. В. С. Прокопчук. –

Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2011. – 42 с.

6. Див.: Календар знаменних і пам'ятних дат Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка на 2012 рік /Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Наук. б-ка; [упоряд.:Т. М. Опря, Л. П. Савченко; відп. ред. В.С. Прокопчук]. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2011. – Вип. 7. – 95 с.

7. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка (1918-2008) : бібліогр. покажч. / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка; [уклад.: Т. М. Опря, В. М. Пархоменко, Л. П. Савченко, Є. П. Сільвеструк; редкол.: О. М. Завальнюк (голова), В. С. Прокопчук (відп. ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2009. – 112 с.

8. Наукові записки (праці) Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: бібліограф. покажч. змісту (1920–2009 рр.) / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка ; [уклад.: О.В. Веселовська, Т.М. Опря, В.М. Пархоменко; редкол.: О.М. Завальнюк (голова), В.С. Прокопчук (відп. Ред.), О.Б. Комарніцький та ін.]. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2010. – 120 с.

9. Конет Іван Михайлович (до 30-річчя науково-педагогічної діяльності) : біобібліогр. покажч. / Кам'янець-Поділ. нац. ун-т, Наук. Б-ка ; [уклад.: Л.В. Огороднікова, О.В. Гавва, О.С. Толков ; редкол.: О.М. Завальнюк (голова), В. С. Прокопчук (відп. ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т, 2008. – 47 с. – (Серія “Постаті в освіті та науці” ; вип. 1); Іван Іван Вікторович (до 90-річчя від дня народження): біобібліогр. покажч. / [уклад.: Л.В. Огороднікова, О.В. Гавва, Т.П. Поведа, О.М. Ніколаєв; редкол.: Завальнюк О. М. (голова), Прокопчук В.С. (відп. ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. держ. ун-т, 2008. –10 с. – (Серія “Постаті в освіті та науці”; вип. 2).

10. Професор Петро Брицький – педагог, учений, громадянин: наук.-док. та бібліогр. вид. /К-ПНУ ім. І. Огієнка, Наук. б-ка; [уклад. і автор вступ. статті В.С. Прокопчук]. – Кам'янець-Подільський: Зволейко Д.Г., 2011. – 120 с.: іл. – (Серія “Постаті в освіті і науці”; вип. 14).

11. Просвітницький рух на Поділлі: бібліогр. покажч. / К-ПНУ ім. І. Огієнка, Наук. Б-ка; [упоряд.: Прокопчук В.С., Комарніцький О.Б., ОпряТ.М.]. – Кам'янець-Подільський, 2012. – 76 с. – (Серія: “Хмельниччина краєзнавча”; вип. 1).

12. Прокопчук В.С. Труды Подольского епархиального историко-статистического комитета (церковного историко-археологического общества) (1876-1916): звездный каталог і покажчик змісту / В.С. Прокопчук, Н.Д. Крючкова. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. – 184 с.: іл.

13. Відоменко О.А. Сумна та радісна шевченкіана / Олександр Відоменко. – Хмельницький: “Поділля”, 1996. – 54 с.; Його. Оплаканий і зражений: нариси і статті / Олександр Відоменко. – Хмельницький: “Поділля”, 2000. – 152 с.

14. Годованець М.П. Поезії 1914-1920 рр. / [упоряд. Ю.В. Телячий; автор передмови і відп. ред. В.С. Прокопчук]. – Хмельницький: Мельник А.А., 2008. – 78 с.

15. Прокопчук В.С. Іван Григорович Сливка: подвижництво у творенні бібліотеки Кам'янець-Подільського державного українського університету / В.С. Прокопчук // Іван Огієнко і сучасна наука та освіта: наук. зб.: Серія історична та філологічна / [редкол.: О.М. Завальнюк (голова), Є.І. Сохацька (відп. ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ ім. І. Огієнка, 2009. – Вип. VI. – С. 191-200; Пархоменко В.М. Бібліографічна діяльність Миколи Антоновича Плевако (1890-1941) / В.М. Пархоменко // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка: Серія: Бібліотекознавство. Книгознавство / К-ПНУ ім. І. Огієнка; Наук. б-ка; [редкол.: О.М. Завальнюк (голова), В.С. Прокопчук (відп. ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. – Вип. 2. – С. 37-48; Прокопчук В.С. Кам'янець-Подільський період в житті й діяльності видатних українських бібліотекознавців та бібліографів С.О. Сірополка, Л.Ю. Биковського, М.І. Ясинського / В.С. Прокопчук // Матеріали науково-практичної конференції “Сучасні проблеми діяльності бібліотек в умовах інформаційного суспільства”, 12 листоп. 2009 р., Львів. – Львів: Вид-во Нац. ун-ту “Львів. Політехніка”, 2009. – С. 214-224.

16. Прокопчук В.С. Бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету: роки

становлення й розквіту: іст. нарис /В.С. Прокопчук, Л.Ф. Філінюк. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. – 284 с.: іл.

17. Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету / Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. І. Огієнка, Наук. б-ка; [редкол.:О.М. Завальнюк (голова), В.С. Прокопчук (відп.ред.) та ін.]. – Кам'янець-Подільський: К-ПНУ, 2008. – 400 с. – (Серія: “Бібліотекознавство. Книгознавство”; вип. 1); Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2010. – Вип. 2. – 648 с.

Молчанова С.А.,

завідувач сектору
наукової та художньої літератури
відділу обслуговування НБ ХНУ

Бібліотечне краєзнавство — нові можливості у вихованні студентської молоді

Актуальність даної тематики зумовлена тим, що виховання духовних, патріотичних, громадянських почуттів у студентів неможливе без залучення їх до історії рідного краю, яка іноді сильно спотворюється, однобоко відбивається у пресі, або взагалі відсувається далеко на задній план. Тому саме бібліотеки повинні взяти на себе функцію відродження інтересу молоді до культури, мистецтва, історії рідного краю. У статті розглянуто нові можливості у вихованні студентської молоді у краєзнавчому аспекті та наведено приклади сучасних форм роботи в цьому напрямку.

Сьогодні духовне, патріотичне, громадянське виховання молоді особливо добре проглядається у краєзнавчій діяльності бібліотек. Бібліотечне краєзнавство - актуальний напрямок діяльності книгозбірень з відродження культури і традицій малої Батьківщини, закріплення знань про її історію. Виділяючи краєзнавчий напрямок, бібліотека ставить цілком конкретні завдання: сприяти відродженню національних традицій, виявляти і отримувати додаткові знання про рідний край і, звичайно, доносити ці знання до широкого кола молоді, тим самим впливаючи на її виховання. Любов до рідного краю, знання його історії – основа, на якій може здійснюватися ріст духовної культури людини і всього суспільства.

Останнім часом посилення уваги до бібліотечного краєзнавства простежується не лише в публічних, але й у вишівських бібліотеках. Досвід, накопичений у цьому напрямку, спілкування з колегами, обмін думками дають можливість сьогодні говорити про те, що бібліотечне краєзнавство вносить якісно новий аспект у виховну роботу бібліотеки вищого навчального закладу і допомагає формувати свідомого громадянина своєї країни.

У даний час бібліотекарями активно запроваджуються цільові краєзнавчі програми та проекти з краєзнавства, які сприяють популяризації краєзнавчих знань, набувають нового змісту та дають змогу сконцентрувати наявні ресурси бібліотек і творчі можливості бібліотечних колективів, направити їх на виконання основної мети та завдань. Зібраний матеріал з історії краю, про видатних земляків широко використовується студентами в навчальному процесі для складання рефератів, повідомлень, курсових та дослідницьких робіт. Бібліотека завжди надає допомогу викладачам в організації занять, заходів з історії краю.

Розвиваючи краєзнавчий напрямок, НБ ХНУ використовує різні форми роботи. Це

традиційні огляди, бесіди, години інформації, книжкові виставки. В арсенал краєзнавчої діяльності книгозбірні міцно увійшли літературно-музичні вечори, прем'єри книги, вечори-портрети, виставки місцевих умільців. З метою сформуванню у студентів знання про історію рідного краю, його визначні історичні пам'ятки, відомих людей, які проживали та живуть у місті, у книгозбірні щороку проводяться мистецькі години, присвячені видатним подільським діячам, уроки пам'яті, присвячені визволенню міста від німецько-фашистських загарбників, зустрічі з краєзнавцями, Дні краєзнавчої книги тощо. “І небо, і земля Миколи Мазура”, “Подільська Шевченкіана”, “Хмельницький – екскурс у минуле”, “Хмельницький національний університет: історія та сьогодення” - під такими назвами проходили мистецькі та літературно-краєзнавчі години, уроки патріотичного виховання, уроки краєзнавства.

Новацією бібліотекарів книгозбірні став такий напрямок краєзнавчої роботи, як бібліотечно-краєзнавчий туризм (розробка туристських маршрутів рідним містом, їх популяризація з використанням новітніх технологій, Інтернету, мультимедійного обладнання). Зокрема, студенти здійснювали віртуальну подорож неповторними куточками подільського краю “Ботанічний сад Хмельницького національного університету”, “Чарівний світ природи. Подільські Товтри”, “Казка у камені. Печера Атлантида”, “Краса України – Поділля. Туристичними шляхами Хмельниччини”. У планах книгозбірні - розробка маршрутів в екологічному, історичному, меморіально-мистецькому напрямках. Краєзнавчо-туристська діяльність охоплює одразу три компоненти: оздоровчий, виховний, пізнавальний, тобто, передбачає гармонійний розвиток особистості. Кожна подорож - це нові враження, знаходження нового у знайомому, знайомого в новому, проникнення у світ прекрасного.

Важливою складовою краєзнавчої діяльності залишається виставкова робота бібліотеки, завдання якої – популяризувати літературу про рідний край, творчість наших земляків, знайомити молодь з їх творами, сприяти формуванню почуття гордості і любові до своєї малої Батьківщини.

Наприклад, у читальному залі спільно з радістю ветеранів університету було організовано виставку вишитих робіт ветерана книгозбірні Н. Б. Беднарської, яка у свої полотна вклала не лише натхнення майстра і лагідність працелюбних рук, а й краплинку щирого серця і творчої душі. До Дня міста Хмельницького в читальному залі було розгорнуто книжкову виставку “Хмельниччина — рідний дивокрай”, а на абонементі художньої та наукової літератури функціонує постійна виставка “З творчого доробку літераторів Поділля”, де представлені твори подільських письменників і поетів. На веб-сайті бібліотеки до 85-річчя від дня народження Радомира Івановича Сіліна, ректора інституту, університету (1974–2001), доктора технічних наук, професора, заслуженого працівника народної освіти України створено віртуальну виставку “Життєвий шлях і творчі висоти вченого”.

Краєзнавча книга є одним з основних джерел вивчення місцевої історії, яка завжди користується надзвичайно великою популярністю серед читачів: науковців, краєзнавців, викладачів та студентів. Для прикладу проілюструю одну з книжкових виставок, приурочену до Всесвітнього дня книги та авторського права, на якій була представлена краєзнавча література з фондів університетської книгозбірні “Душа тисячоліть шукає себе в слові”. Розділ “Історія”, що відкрив експозицію, містив видання, присвячені минувшині нашого краю від найдавніших часів і до сьогодення. Викликали захоплення книги “Нариси історії Поділля”, “Подільська старовина”, “Вулиці Хмельницького”, “Поділля: із глибини віків у сьогодення” та інші. До уваги відвідувачів виставки пропонувались і книги про справжніх патріотів, громадсько-політичних та культурно-просвітницьких діячів нашого народу: “Подільської землі сини”, “Я спасення шукав для народу”, “З подільського кореня”, “Культура Хмельниччини” та інші. Туристичну привабливість регіону та окремих населених пунктів області розкривали книги розділу “Туризм”, зокрема: “Кам'янець - Подільський”, “Путівник. Хмельницька область”, “Меджибіж та його скарби”, “Хмельниччина справжня” та інші.

Такі барвисто оформлені книжкові виставки, краєзнавчі стенди, запрошення переглянути виставки привертають до бібліотеки нових користувачів.

Краєзнавчий вплив посилюється також при оформленні приміщень бібліотеки предметами побуту, картинами місцевих художників або художнім розфарбуванням стін. Так, стіни літературної

вітальні книгозбірні університету прикрашені картинами подільського художника Е. Міляра.

Сьогодні, щоб привернути увагу до книги мало поставити її на полицю. Бібліотекарям необхідно шукати нові форми доведення інформації до своїх потенційних користувачів, в тому числі за допомогою віртуальних виставок. Електронні виставки (віртуальні) - це синтез традиційного книжкового і новітнього електронного способів надання інформації. Тобто, крім традиційних, в багатьох книгозбірнях активно використовуються віртуальні виставки, які розміщуються на сайтах бібліотек.

Співробітники книгозбірні постійно організовують виставки з краєзнавства, приурочені до знаменних дат нашого краю, присвячені науці, економіці, культурі, екології області, які може переглянути кожний, хто завітає до бібліотеки або відвідає сайт (<http://lib.khnu.km.ua/>). На сайті книгозбірні створений розділ “Віртуальні виставки”, в якому зібрані підготовлені працівниками віртуальні виставки. У соціальній мережі Facebook бібліотекарі знайомлять наших прихильників з новими іменами та творами подільських авторів, митців, творчо обдарованими особистостями рідного краю. У перспективі - на сайті бібліотеки започаткувати рубрику “Краєзнавча мозаїка”.

Важливим напрямком краєзнавчої роботи бібліотеки є літературне краєзнавство. Літературне краєзнавство - це своєрідна школа відкриття рідного краю, його фольклорної спадщини та літературних творів, художніх образів, нав'язаних рідною природою, історичними подіями, традиціями, звичаями, побутом і людьми. Ні поезія, ні література не існують самі по собі: вони виростають на рідному ґрунті і можуть бути зрозумілі у зв'язку з тим місцем, де був створений твір. Існує тонкий і складний зв'язок між художнім твором і місцем, яке надихнуло письменника на його написання. Важко уявити Л. Толстого без Ясної Поляни, Т. Шевченка без Моринець, О. Пушкіна без Михайловського, а Франка без Станіславщини.

Упродовж віків Хмельниччина набула багато літературних традицій. Ціле сузір'я яскравих імен письменників оспівали у своїх творах наш край, його трудівників: Тарас Шевченко, Леся Українка, Михайло Коцюбинський, Степан Руданський, Леонід Глібов... У двадцятому столітті на Поділлі привела доля Івана Огієнка, Михайла Драй-Хмару, Остапа Вишню, Володимира Свідзинського. Тут народилися Микола Бажан, Кость Гордієнко, Володимир Булаєнко, Володимир Маняк – письменники, творчість яких відома далеко за межами України.

Сиве минуле та бурхливе сьогодення, непересічні долі земляків знаходять відображення у творчості сучасних письменників Поділля. Художньо-документальний роман “Пароль – “Проскурів” опублікував Микола Мачківський, конкретні події та факти покладено в основу роману Петра Карася “Буремний Буг”, низки творів Броніслава Грищука та Віталія Мацька. Добре відомі шанувальникам літератури імена Івана Юва, Павла Гірника, Миколи Магери, Олександри Ванжули, Бориса Мамайсура, Василя Горбатюка, Миколи Сумишина, Надії Пукас, Ніни Шмурикової, Петра Савчука, Ольги Ткач, котрі проживають у Хмельницькому. Дивний і неповторний подільський край є невичерпним джерелом творчості та натхнення для поетів В.Ц. Міхалевського, М.М. Кульбовського, М.Б. Дем'янюк, М.В. Бортник, Г.В. Корицької, М.П. Цимбалюка. Усі вони своєю творчістю сприяють розвитку духовності, культури, утвердженню ідеалів незалежності рідної держави.

Популяризації творчості письменників-земляків належить одне з провідних місць у виховній роботі наукової бібліотеки зі студентською молоддю. Зокрема, в рамках краєзнавчої діяльності у книгозбірні ХНУ студенти зустрічались з письменниками Хмельниччини В. Горбатюком, М. Федунцем, М. Мачківським, І. Ювом, Г. Пагутяк та іншими. Багато позитивних вражень залишилося від спілкування з Володимиром Олійником, Надією Пукас, Петром Малішем, Анатолієм Ненцінським у Клубі “Подільські криниці”. Напередодні святкування Дня міста Хмельницького в рамках літературного фестивалю “Слово єднає” в читальному залі відбулась літературна зустріч “Плоскирів... Проскурів... Хмельницький” студентської молоді з подільськими майстрами слова В.Ц. Міхалевським, В.І. Горбатюком, М.М. Кульбовським, М.Б. Дем'янюк, М.В. Бортник, Г.В. Корицькою, М.П. Цимбалюком. Зустрічі з подільськими поетами проходять щороку з нагоди Дня поезії. Кожна зустріч дає змогу привернути увагу молоді до творчості письменника, ближче ознайомитися з його творами, знайти відповіді на питання, що цікавлять.

Ці заходи вимагають від бібліотекарів певної підготовки: вивчення біографії, прочитання

творів і критичних матеріалів про творчість письменника, складання сценарію і організацію виставки. Така комплексна підготовка підвищує у слухачів інтерес до особистості самого письменника і його книг.

Звичайно, щоб краєзнавча діяльність була безперервною, багато що потрібно робити, - це і оформлення куточків, присвячених письменникам-землякам, і постійна співпраця з краєзнавчими музеями, письменницькими організаціями, і організація виставок-переглядів творів авторів, творчих зустрічей, літературних вечорів, вечорів пам'яті, присвячених творчості місцевих поетів і прозаїків, проведення презентацій нових видань книг і поетичних збірок тощо. Так, у книгозбірні університету відбулась презентація збірки "Перші черешні" відомого подільського поета Віталія Міхалевського, а напередодні Дня української писемності та мови відбулася творча зустріч першокурсників з відомим подільським письменником Василем Горбатюком, який презентував присутнім та подарував бібліотеці свої останні романи "Слово і меч" та "Ще настане ваша пора". Проведення поетичних вечорів, презентацій книг, ювілейних літературних і краєзнавчих годин, подорожей книгою, літературних конкурсів стали доброю традицією роботи бібліотеки. Ці заходи змушують присутніх не тільки насолоджуватися рідним словом, а й міркувати, аналізувати.

Творчості письменників-земляків може бути присвячений цикл заходів - організація виставок, бесід про творчість письменників з показом презентації, "літературні тижні", огляди літератури тощо. Проведення таких заходів покаже багатоаспектну, активну роботу бібліотеки з популяризації творів письменників-земляків, пропаганди читання, сприяння розвитку літературного смаку. Інтерес до книги, в якій описуються рідний край, його люди, свідчить про те, що така література знаходять живий відгук у серцях молоді. Студенти повніше відчують і усвідомлюють зв'язок літератури з життям, розширюють і збагачують свої знання про рідні місця. Завжди потрібно пам'ятати, що поки ми цікавимося минулим, вивчаємо свою історію, доти не переривається зв'язок поколінь.

На закінчення хочеться зауважити, що який би напрямок краєзнавчої роботи ми не взяли (історичний, природничо-географічний, архітектурний, народознавчий, літературний, мистецький, екологічний), головне завдання бібліотеки в цьому аспекті полягає в тому, щоб письменники-земляки, які жили в різний час на подільській землі, їх творчість не були забуті, адже помічено, що чим більше і різноманітніше коло знань у людини про свою малу Батьківщину, її видатних земляків, тим більша ймовірність, що місце народження стане для неї дійсно найріднішим і незабутнім.

Бібліотекарі книгозбірні сьогодні шукають сучасні, цікаві нинішньому поколінню форми роботи, які були б затребувані читачами. Але і нові, і традиційні форми масової роботи з бібліотечного краєзнавства стануть успішними і затребуваними, якщо до їх підготовки та проведення бібліотекарі підійдуть професійно, творчо. У результаті цього буде виконана основна місія бібліотек - залучення користувачів до творчої спадщини краю, виховання любові до неї.

Список використаних джерел

1. Кушнарєнко, Н. М. Бібліотечне краєзнавство [Текст] : підручник / Н. М. Кушнарєнко. - К. : Знання, 2007. - 502с. - (Вища освіта XXI століття).
2. Кучерява Н. Сучасні напрямки краєзнавчої роботи у наукових бібліотеках /Н. Кучерява, Н. Полянська // Бібл. Форум України. - 2205. - №3. - С. 53-55.
3. Молчанова С. А. Роль бібліотеки ВНЗ у формуванні ціннісних орієнтирів молоді в нових умовах /С. А. Молчанова //Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. - 2015. - №1. - С. 39-43.

Краєзнавчий аспект діяльності НБ ХНУ

У статті висвітлюється краєзнавча робота наукової бібліотеки ХНУ, зокрема, формування колекції краєзнавчої літератури, підготовка бібліографічних та біобібліографічних посібників краєзнавчого характеру, популяризація праць викладачів університету, науково-дослідницька робота працівників бібліотеки.

Ключові слова: наукова бібліотека Хмельницького національного університету, краєзнавча діяльність, колекція краєзнавчої літератури, база даних, інформаційно-бібліографічне обслуговування, наукова робота, масові заходи.

*Земле подільська, чарівний мій краю,
Неба вечірнього зоряна синь,
Серцем простори твої обіймаю,
Щедрість полів і озер голубінь.
(М.П. Войнаренко)*

Краєзнавче спрямування завжди було одним із пріоритетів діяльності наукової бібліотеки Хмельницького національного університету. Основними напрямками її краєзнавчої роботи стали наукові регіональні дослідження, просвітницька діяльність, популяризація краєзнавчих матеріалів, доведення їх до широкого загалу користувачів, участь у громадському житті Хмельниччини.

Сьогодні в науковій бібліотеці ХНУ в рамках краєзнавчого фонду виокремлено колекцію видань викладачів університету, публікації працівників бібліотеки та видань з історії ХНУ й книгозбірні. На кінець 2015 року краєзнавчий фонд нараховував 32363 примірники книг та брошур. Наразі триває робота з відбору літератури з історії міста Хмельницького та області. Створено “Положення про фонд краєзнавчих документів НБ ХНУ”, в якому вказано, що фонд краєзнавчих документів складається з різних типів і видів вітчизняних та зарубіжних видань, наукової, навчальної, довідкової, інформаційної, виробничої, науково-популярної, художньої літератури. Відповідно до Положення фонд вміщує опубліковані документи на всіх видах носіїв, що відносяться повністю до Хмельниччини, або такі, що мають значні за обсягом чи цінністю відомості щодо регіону незалежно від року, місця видання й мови за основними напрямками:

- документи, пов'язані з історією та сучасністю навчального закладу;
- публікації вчених навчального закладу;
- документи, пов'язані з Хмельниччиною своїм змістом та походженням (місцеві видання).

Формування та організація фонду краєзнавчих документів здійснюється відділом комплектування та наукової обробки документів. Під час технічної обробки на документах (на звороті титульного листа) штемпелем проставляється позначка ФКД (фонд краєзнавчих документів).

При внесенні до електронного каталога у біопис документа у відповідному поліставиться відмітка, яка вказує на належність видання до краєзнавчого фонду. На основі фонду краєзнавчих документів у програмі “УФД. Бібліотека” ведеться електронна база даних “Фонд краєзнавчих документів”.

Завдяки копіткій щоденній праці бібліографів впродовж багатьох років відстежується вся інформація, яка з'являється у ЗМІ про бібліотеку, університет, його досягнення. Якщо раніше для цього велася традиційна карткова картотека "Історія технологічного університету Поділля", то із впровадженням автоматизації в роботу бібліотеки інформація збирається у відповідній рубриці ЕК.

Вагомою частиною краєзнавчого фонду є й електронні видання та БД, створені працівниками бібліотеки та розташовані на сайті книгозбірні:

- наукові публікації працівників бібліотеки (повнотекстова);
- публікації про бібліотеку (повнотекстова);
- публікації про університет (бібліографічна);
- праці вчених університету, публікації викладачів;
- інституційний репозитарій ХНУ;
- БД ЕК "Краєзнавство Хмельницької області";
- зведений електронний каталог бібліотек Хмельницької області.

Ще одним джерелом комплектування краєзнавчих видань стала благодійність співробітників університету та читачів бібліотеки. З 2012 року триває акція "Подаруй бібліотеці нову українську книгу", яка з кожним роком набирає все більших обертів. У 2013 році працівниками університету передано безоплатно в дар 819 примірників видань з різних галузей знань наукової, навчальної та іншої літератури, в тому числі видання науковців університету: Скиби М.Є., Нижника В.М., Войнаренка М.П., Йохни М.А., Славінської А.Л., Шалапка Ю.І., Калди Г.С., Квасницької Р.С., Ковальчук С.В., Шинкарука О.М., Свіргунець А.С., а також подолян Олександра Відоменка, Василя Горбатюка, Миколи Кульбовського, Віталія Міхалевського, Михайла Войнаренка, Віталія Мацька, Володимира Олійника та інших.

Бібліотека здійснює ряд заходів, спрямованих на вдячність меценатам. Особу дарувальника книги в бібліотеці легко встановити: на звороті титульної сторінки подарованого видання, на штампі "Дарчий примірник" вказується прізвище дарувальника чи назва організації. Кожен читач, до рук якого потрапило таке видання, може переглянути цю інформацію. В електронному каталозі існує рубрика "Дарчі видання", за допомогою якої можна ознайомитися з інформацією про дарувальників [1, с.233].

Одним з постійних дарувальників до краєзнавчого фонду є бібліотека Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка, яка впродовж багатьох років наполегливо працює над створенням краєзнавчих наукових видань.

Подаровані бібліотеці книги постійно експонуються на книжковій виставці "Її величність – Книга", яка розташована в залі каталогів та електронної інформації.

Частина книг з автографами видатних дарувальників стала основою колекції цінних та рідкісних видань (ЦРВ), яка формується у книгозбірні. На кінець 2015 року відмітку "ЦРВ" отримали 228 примірників книг, з них:

- 147 примірників увійшли в колекцію як видання, які видані до 1950 року (17 з них вийшли друком у винятково важкі історичні періоди 1941-1947 рр.);
- 27 примірників репринтні видання;
- 5 книг закордонних товариств, присвячені видатним постатям України;
- 51 примірник з дарчими надписами авторів.

Принципи та порядок формування фонду рідкісних видань бібліотеки, організацію, управління, зберігання та особливості його користування регламентує "Положення про фонд рідкісних та цінних видань НБ ХНУ". Для чіткого відбору та формування колекції рідкісних та цінних видань розроблено "Профіль комплектування фонду рідкісних і цінних видань наукової бібліотеки Хмельницького національного університету".

З 2004 року започатковано створення архіву статей про ХНУ, що містить повнотекстові матеріали, скановані з періодичних видань. Це цінний доробок для систематизації історії університету, на його основі створено перший випуск електронного бібліографічного посібника "Хмельницький національний університет у дзеркалі періодичних видань". А з 2009 року в науковій бібліотеці ведеться "Анотована повнотекстова база даних наукових публікацій", яка

містить електронні версії журналів та збірників, виданих в університеті. Бібліографи здійснили ретроспективне опрацювання номерів журналу “Вісник ХНУ”, які не мають паперового аналога. Створена таким чином краєзнавча БД відображає науковий доробок викладачів ХНУ.

Значним внеском у краєзнавчу роботу НБ є створення бібліографічних та біобібліографічних покажчиків. Перший покажчик було підготовлено в 1975 році. З того часу створено рекомендаційні покажчики різної тематики на допомогу навчальному процесу. До того ж, із відкриттям бібліографічного відділу, більш ефективно наповнювалася картотека “Наукові праці викладачів”, яка згодом стала основою для створення покажчиків “Публікації викладачів” та серії покажчиків “Бібліографія вчених університету”.

З розвитком у бібліотеці комп’ютерних технологій стало можливим створення електронних версій покажчиків та розміщення на сайті книгозбірні БД “Праці вчених університету”, “Публікації викладачів університету”. 2007 року НБ ХНУ вперше підготувала електронне видання на компакт-диску (CD-ROM). Це електронна версія оновлених та доповнених біобібліографічних покажчиків праць вчених університету, створених за 2002-2007 роки. Сьогодні на сайті книгозбірні розміщено ряд бібліографічних посібників, які мають лише електронну версію. Це покажчики, що відображають наукову та педагогічну діяльність професорів університету, наприклад, М.А. Йохни, В.М. Локазюка, В.М. Нижника, Г.Б. Параски, В.Б. Рудницького. Останнім часом біобібліографічні покажчики готуються до ювілейних дат. Для них ретельно збирається з різних джерел інформація про життєвий та професійний шлях конкретного науковця з метою максимального виявлення всіх опублікованих праць вченого та літератури про нього. Триває створення щорічних покажчиків “Публікації викладачів університету”. Якщо раніше джерельною базою слугував лише фонд бібліотеки, то з 2006 року ведеться додаткова робота з річними звітами з НДР кафедр (для виявлення джерел, відсутніх у фонді бібліотеки), що дає змогу досягнути більшої повноти реєстрації інформації. З 2008 року у покажчиках “Публікації викладачів університету” використовуються гіпертекстові посилання до статей, що мають електронну версію [2, с 133]. 2015 року працівники книгозбірні підготували перший випуск біобібліографічного покажчика “Професори Хмельницького національного університету” (електронний ресурс), який складається з 40 розділів.

Значну за обсягами краєзнавчо-пошукову роботу здійснили працівники бібліотеки при підготовці видань, які присвячені 50-річчю університету:

- Бібліографічний покажчик “Хмельницький національний університет: до 50-річчя заснування університету”, в який входить 1994 джерела. Покажчик містить окремі видання про діяльність університету та статті з державних й регіональних періодичних видань, які висвітлюють основні етапи розвитку першого вищого навчального закладу в місті Хмельницькому за 1962-2012 роки. Бібліографічні описи документів частково анотовані. Допоміжний апарат складається з іменного покажчика. Електронна версія представлена на сайті бібліотеки.

- Електронний ресурс “Хмельницький національний університет у дзеркалі періодичних видань” містить анотовані повнотекстові статті з державних та регіональних газет і журналів, що висвітлюють розвиток і життя університету та наукової бібліотеки за період 2001-2011 років. Під час відбору документів джерельною базою слугували фонди НБ ХНУ та архів електронних статей про університет (включено 513 джерел).

До 45-ї річниці наукової бібліотеки з метою висвітлення діяльності книгозбірні було створено довідково-бібліографічне видання “Бібліотека- ключ до пізнання світу”, а 50-літньому ювілею книгозбірні присвячено збірник наукових статей та матеріалів “Бібліотека університету: витоки та сучасність”.

Одним з напрямів краєзнавчої роботи книгозбірні є дослідження історії наукової бібліотеки ХНУ та бібліотек Хмельницької області. Окрему сторінку в краєзнавчій роботі книгозбірні займають дослідження О.Б. Айвазян такі, як “Вплив бібліотек подільського товариства “Просвіта” на активізацію культурно-освітнього життя краю у 1906-1914 рр.”, “Бібліотека Подільської духовної семінарії (середина XIX - початок XX століття)”, “Народні бібліотеки Подільської губернії наприкінці XIX - на початку XX століття”, “Бібліотека

Кам'янець-Подільської чоловічої гімназії наприкінці XIX - на початку XX століття” та інші праці, повні тексти яких можна переглянути за адресою (http://lib.khnu.km.ua/about_library/naukova_robota/nauk_prac_HNU.php). Всі дослідження висвітлюють історію бібліотек Подільської губернії з середини XIX століття до встановлення радянської влади на Поділлі. Історичному минулому університетської книгозбірні присвячена праця “3 історії наукової бібліотеки Хмельницького національного університету”.

З метою популяризації літератури про край у просвітницькій роботі бібліотеки використовується вся різноманітність форм і методів бібліотечної реклами. Підтвердженням цьому є величезний перелік виставок, усних журналів, читацьких конференцій, зустрічей, вечорів, краєзнавчих годин, проведених в бібліотеці [3, с 103].

Однією з форм краєзнавчої роботи є патріотичне виховання. Для створення цілісної системи національно-патріотичного виховання студентської молоді університету та формування свідомого громадянина, патріота української держави, активного провідника національної ідеї в бібліотеці затверджено проект національно-патріотичного виховання студентської молоді НБ ХНУ “Ти – одна і неподільна, Україно моя вільна.

У рамках краєзнавчої діяльності бібліотеки організуються зустрічі з подільськими журналістами, письменниками, відомими людьми, членами товариства “Просвіта”, Національної спілки краєзнавців, літературними організаціями міста та області.

Упродовж багатьох років у бібліотеці діє клуб цікавих зустрічей. Надовго запам'яталися глядачам зустрічі з письменниками Хмельниччини В. Горбатюком, М. Федунцем, М. Мачківським, І. Ювом, М. Войнаренком та іншими. Приємні спогади залишилися від зустрічей з письменницею Г. Пагутяк та художниками О. Скорупською й Е. Міляром.

Клуб “Подільські криниці” залишив по собі багато позитивних вражень від спілкування з Володимиром Олійником, Надією Пукас, Петром Малішем, Анатолієм Ненцінським.

Дивний і неповторний подільський край є невичерпним джерелом творчості та натхнення для поетів. 2015 року, напередодні святкування Дня міста Хмельницького в рамках літературного фестивалю “Слово єдне” в читальному залі відбулась літературна зустріч “Плоскирів... Проскурів... Хмельницький” студентської молоді з подільськими майстрами слова В.Ц. Міхалевським, В.І. Горбатюком, М.М. Кульбовським, М.Б. Дем'янюк, М.В. Бортник, Г.В. Корицькою, М.П. Цимбалюком.

Наше прекрасне місто Хмельницький вже 585 років живе і розвивається зусиллями мудрих, працьовитих людей, об'єднуючи спадок століть і сучасні досягнення. “Хмельницький – екскурс у минуле” під такою назвою проходили літературно-краєзнавчі години, уроки патріотичного виховання “За Україну, за її долю, за честь і волю”, уроки краєзнавства “Хмельницький національний університет: історія та сьогодення”. Студенти здійснили віртуальну подорож неповторними куточками подільського краю “Краса України – Поділля. Туристичними шляхами Хмельниччини”.

Щороку з нагоди Дня поезії в літературній вітальні проходять зустрічі з подільськими поетами. Минулого року відбулась презентація збірки “Перші черешні” відомого подільського поета Віталія Міхалевського.

З нагоди Дня вишиванки для студентів факультету технологій та дизайну в літературній вітальні проведена народознавча година “Вишиванка – душа українського народу”. Вишиванка - споконвічний символ духовності української нації, а в певний час вона стає ще й засобом прояву волі та незалежності українців. Таємничою мовою вишивка передає безліч побажань сімейного благополуччя, щастя людині, яка її одягає. У День вишиванки бібліотекарі книгозбірні долучилися до всеукраїнського флешмобу “Усі в вишиванках”.

Щорічно, в травневі дні, в рамках тижня пам'яті “Без права на забуття” в науковій бібліотеці проходять різнопланові краєзнавчо-просвітницькі заходи.

До 70-річчя Перемоги над нацизмом у Європі, Дня пам'яті і примирення бібліотека спільно з музеєм історії м. Хмельницького, Радою ветеранів, студентським літературним театром “Глорія” провели патріотичний захід “Ви захистили нас. Ви дали нам життя”, на який був запрошений ветеран, полковник, кавалер бойових нагород - Зельман Абрамович Елевич,

випускник нашого університету з дипломом №4. Для студентства проведено урок мужності “Велич Перемоги”, “Пам’ять про героїв стукає в наші серця”, які присвячені вшануванню подвигу партизанів і підпільників Хмельниччини у роки Другої світової війни. Учасники почули, насичену маловідомими фактами, хвилюючу розповідь директора музею Проскурівського підпілля Хрящевської Олександри Всеволодівни.

Напередодні Дня української писемності та мови пройшла творча зустріч першокурсників з відомим подільським письменником Василем Горбатюком, який презентував присутнім та подарував бібліотеці свої останні романи “Слово і меч” та “Ще настане ваша пора”.

Четвертий рік діє в бібліотеці просвітницький проект “Читання книги та її популяризація в науковій бібліотеці Хмельницького національного університету”. В рамках проекту спільно з кафедрою української філології та літературним студентським театром “Глорія”, що діє на кафедрі, реалізовано новий літературно-мистецький захід “Презентація творчих студентів: поетів і театралів”. Студенти гуманітарно-педагогічного факультету урочисто презентували літературно-мистецький альманах “Творчість молодих поетів і прозаїків”, у якому представлено прозові та поетичні твори 19 авторів - обдарованих студентів-філологів, учасників літературного клубу “Роса”.

Піднесено та натхненно пройшла в стінах книгозбірні презентація другого випуску художньо-публіцистичного альманаху Хмельницького національного університету “Думки творчий злет”, приуроченого 200-річчю з дня народження генія українського народу Т.Г. Шевченка. Альманах зібрав на своїх сторінках талановитих, обдарованих і творчих людей — студентів, викладачів, співробітників та випускників університету. Свої поезії презентували доктор економічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, дійсний член Академії економічних наук України, проректор ХНУ, поет-пісняр М.П. Войнаренко, кандидат фізико-математичних наук, доцент, Лауреат премії імені Богдана Хмельницького В.Ц. Міхалевський, кандидат філологічних наук, доцент, талановита поетеса М.Б. Дем’янюк, О. Босенко, студенти-члени літературного клубу “Роса”. Серед авторів були і працівники бібліотеки Л.М. Курганська та Т.М. Чернишова [4, с.5].

Значна робота здійснюється працівниками бібліотеки з популяризації краєзнавчого фонду книгозбірні. З цією метою в книгозбірні постійно експонуються книжкові виставки, як от: “Наукові праці викладачів Хмельницького національного університету ХНУ: шлях до визнання”, “Наукові праці викладачів ХНУ”, “Видавнича діяльність наукової бібліотеки ХНУ”, “Літературне життя Хмельниччини” та інших. На сайті бібліотеки розміщено віртуальні виставки “Презентація книг науковців Хмельницького національного університету за 2009-2011 роки”, “Життєвий шлях і творчі висоти вченого” (до 80-річчя від дня народження доктора технічних наук, професора Р.І. Сіліна), виставка-подорож “Туристичними стежками Хмельниччини” тощо.

Наукова бібліотека інформує своїх шанувальників про цікаві заходи та події, популяризує книжкові та електронні видання у соціальній мережі Facebook.

Звичайно, у краєзнавчій роботі наукової бібліотеки є чимало проблем, але у нас працюють творчі, віддані справі люди, які роблять все для того, щоб популяризувати літературу про рідний край, твори сучасних письменників Поділля, виховувати у студентів любов до подільського краю, національну свідомість, патріотизм та гордість за нашу незалежну Батьківщину — Україну.

Список використаних джерел

1. Макутра В.О. Дарчі видання як джерело поповнення фонду наукової бібліотеки Хмельницького національного університету / В.О. Макутра, В.В. Фоміних // Бібліотека та сучасні тенденції в інформаційному забезпеченні освітньої, науково-дослідної та інноваційної діяльності вищих навчальних закладів : матеріали наук.-практ. конф. присвяч. 50-річчю НБ

ХНУ, 15-16 берез. 2012 р. - Хмельницький : ХНУ, 2012. -G 232-236.

2. Шекенева В.І. Від інформаційної культури до якості освіти: бібліографія в сучасних умовах розвитку університету / В.І. Шекенева, О.М. Бичко // Бібліотека університету: витоки та сучасність : зб. наукових статей та матеріалів, присвячений 50-річчю з дня заснування наукової бібліотеки університету / редкол.: О.Б. Айвазян та ін. - Хмельницький : ХНУ, 2012.-С. 127-139.

3. Шекенева В.І. Молодь. Просвітництво. Бібліотека / В.І. Шекенева II Бібліотека в освітньому просторі: інформ. Бюлетень. - Хмельницький, 2014.-№17. Матер. наук.-практ. конф. "Бібліотека ВНЗ як джерело інформаційного забезпечення наукового та навчального процесу". - С.99-109

4. Думки творчий злет : худ.-публ. альманах ХНУ. / відп. ред.-уклад. М.П. Войнаренко, В.Ц. Михалевський. - Хмельницький : ПП Мельник А.А., 2014. - Вип. 2. —20 с.

Молчанова С. А.,
завідувачка сектору
наукової та художньої літератури
відділу обслуговування НБ ХНУ

Історія рідного університету як головний об'єкт краєзнавчої роботи бібліотеки вишу

У статті розглянуто роль бібліотеки вищого навчального закладу у збереженні та популяризації творчої спадщини колективу університету. Велику увагу приділено особливостям формування краєзнавчої колекції "Наукові праці викладачів університету".

Краєзнавча функція не входить до основних функцій роботи вишівської книгозбірні, вона, скоріше, головна типологічна ознака публічної бібліотеки. Однак ретельно і грамотно відібрана краєзнавча інформація у бібліотеці університету вирішує не тільки навчальні завдання, а й наукові. Цінність подібної інформації підвищується, якщо вона організовується за принципом формування краєзнавчої колекції.

Для бібліотеки вищого навчального закладу основним об'єктом краєзнавства є історія рідного вишу, втілена в підручниках, монографіях, опублікованих статтях і т.д. Вишівська бібліотека є основним джерелом інформації і зберігачем документів, що відносяться до інтелектуальної та історичної спадщини університету. У тому чи іншому виді праці викладачів збираються у фонді і відображаються в довідковому апараті кожної книгозбірні ВНЗ.

Працями викладача університету вважаються всі роботи автора, що вийшли під час його діяльності у виші, а також ті, які вийшли протягом одного року після його звільнення. Якщо викладач або співробітник пішли на пенсію з університету і продовжують друкуватися, його роботи вважаються працями викладача вишу.

Співробітники наукової бібліотеки ХНУ здійснюють ретельний відбір видань для створення окремого фонду праць науковців університету, організують та оформлюють виставки "Наукові праці викладачів Хмельницького національного університету" на великих заходах, конференціях, форумах і це викликає гордість за той величезний труд колективу, який втілюється у виданні підручників і монографій.

Наприклад, до святкування 50-річного ювілею факультету інженерної механіки в травні цього року у фойє університету працівники книгозбірні розгорнули виставку, на якій було представлено понад 450 монографій, підручників з різних галузей знань, виданих науковцями факультету за його п'ятдесятирічну історію, а також патенти і періодичні видання.

У читальному залі книгозбірні ХНУ експонується постійна виставка “Наукові праці викладачів Хмельницького національного університету”. Відкриває експозицію виставки розділ “Університет: учора, сьогодні, завтра”, видання якого розповідають про історію створення, зростання та розбудови Хмельницького національного університету. Мета виставки — поширення інформації серед університетської спільноти про книги, які народилися в стінах нашого університету і є найціннішим пластом видань фонду наукової бібліотеки. Виставка постійно поповнюється новими виданнями.

У книгозбірні з 1978 року розпочато створення картотеки наукових праць викладачів і співробітників університету, яка з 1999 року стала основою для створення покажчиків “Публікації викладачів” та покажчиків серії “Бібліографія вчених університету”. Якщо 1-й випуск покажчика, який вийшов 2000 року, містив 704 бібліографічних записи, то вже 11 випуск – 2229 бібліографічних записів, а 12-ий – 2477 записів. Завдяки комп’ютерним технологіям стало можливим створення електронних версій покажчиків, розміщення їх на сайті. Інформаційні технології значно впливають на розвиток електронних бібліографічних посібників. Якщо раніше джерельною базою для створення покажчиків слугував тільки фонд бібліотеки, то з 2005 року для виявлення джерел, відсутніх у книгозбірні, ведеться робота з електронним варіантом річних звітів з НДР кафедр. Останнім часом Інтернет дозволяє вести пошук та відбір опублікованої інформації з друкованих та електронних джерел, виявляти авторські свідоцтва та патенти, вивчати бази даних та електронні каталоги провідних бібліотек. Завдяки копійчкій роботі досягається більш високий ступінь повноти реєстрації інформації. Метою підготовки таких видань є розкриття результатів наукової та педагогічної діяльності професорсько-викладацького складу університету, їх популяризація. У покажчику представлені монографії та навчальні посібники, дисертації та автореферати дисертацій, навчально-методичні посібники та збірники наукових праць, наукові праці іноземними мовами, патенти та публікації з періодичних видань. З 2008 р. бібліографічні описи документів частково забезпечені гіперпосиланнями, що дозволяє користувачеві безпосередньо від бібліографічного опису перейти до повного тексту документа в мережі Інтернет. Гіпертекстовий формат є найбільш перспективним для основи створення сучасних електронних бібліографічних покажчиків. Він дозволяє в достатній мірі реалізувати пошукові можливості, дотриматися вимоги до оформлення видання, представити в ньому різні матеріали.

Завдяки ретельній праці співробітників наукової бібліотеки 2016 року створено та розміщено на веб-сайті книгозбірні електронний варіант першого випуску видання [“Професори Хмельницького національного університету”](#). Біобібліографічний покажчик розкриває життєвий шлях і науково-педагогічну діяльність докторів наук, професорів Хмельницького національного університету, знайомить з науковим і творчим доробком вчених.

На початку видання розміщена інформація про двох ректорів навчального закладу, наступні матеріали розташовані за алфавітом прізвищ персоналій і включають біографічні довідки, основні опубліковані праці професорів та окремі публікації про них. При упорядкуванні бібліографічних описів документи розташовано у хронологічному порядку; в межах року – позиції розміщені за алфавітом назв. Список патентів наводиться за номерами. Під час відбору документів джерельною базою слугували фонди наукової бібліотеки Хмельницького національного університету та авторський екземпляр. За бажанням науковців у виданні розміщені світлини. Бібліографічний опис та скорочення здійснено за чинними в Україні стандартами. Покажчик адресований науково-педагогічним працівникам, аспірантам, студентам, а також всім, хто цікавиться наукою в Україні. Книгозбірня запрошує науковців до подальшої співпраці зі створення другого випуску видання.

Формування колекції “Наукові праці викладачів університету” - не акція, а процес, що вимагає постійної і копійчої роботи. Основним принципом при відборі видань у колекцію “Наукові праці викладачів ХНУ” став принцип найбільш повного відображення у фонді бібліотеки творчої спадщини науковців університету.

Колекція може містити роботи автора, опубліковані в період його роботи в університеті, а також опубліковані в більш ранній період. Автор приходиться до вишу з уже опублікованими

роботами і може передати їх до бібліотеки. Роботи, опубліковані автором після звільнення з університету, бібліотекою не відстежуються.

За місцем видання та видавництвом обмежень при відборі праць у колекцію немає. За видом видань у колекцію включаються навчальні посібники, монографії, збірники статей, матеріали конференцій, автореферати дисертацій.

Краєзнавча колекція може містити також праці співробітників, аспірантів, студентів університету. При відборі робіт інших груп (здобувачі, сумісники) слід виходити з принципу найбільш повного відображення у фонді творчої спадщини колективу вишу.

Навіть сам по собі факт підготовки і випуску книги редакційно-видавничим відділом університету - внесок в історію і творчу спадщину навчального закладу.

Важливе джерело комплектування - дарчі авторські екземпляри. Видання може надійти у фонд книгозбірні як з ініціативи самого автора, так і з ініціативи бібліотеки, яка звернулася до автора з проханням поповнити колекцію. Як правило, ці видання мають автограф.

Належність до колекції визначається вже на етапі наукової обробки літератури. “Маячком” для видання є заповнене в електронному каталозі поле “праці викладачів університету”. Додатковим елементом оформлення видань є штамп “Краєзнавчий фонд”. Для книги з автографом заповнюється поле в ЕК про наявність автографа. Кожен відділ бібліотеки, який формує колекцію “Праці викладачів ХНУ”, розміщує її на спеціально виділеному стелажі, полиці або стенді.

Складовою частиною колекції “Праці викладачів університету” може слугувати колекція “Художня творчість колективу університету”. Основним завданням цієї колекції є відображення художньої творчості колективу вишу.

Основні параметри формування колекції “Художня творчість колективу університету” не відрізняються від формування колекції “Наукові праці викладачів університету” за винятком двох моментів, а саме: до її складу можуть входити рукописи, а не тільки опубліковані твори; факт відношення автора до університету може бути встановлений опосередковано, зі слів, а не тільки закріплений у самому виданні. При формуванні колекції “Художня творчість колективу університету” основним критерієм відбору є сам факт творчості викладачів, студентів, співробітників, аспірантів, випускників - всіх, хто мав чи має трудові або навчальні стосунки з університетом.

За видом видання це можуть бути книги, збірники, альманахи, окремі публікації в періодичних виданнях. За жанрами - всі літературно-художні жанри, в тому числі мемуарна література, а також книги з прикладного і декоративного мистецтва, художньої фотографії. За хронологією, місцем видання - рамок і обмежень немає.

Наприклад, у науковій бібліотеці ХНУ зберігаються випуски художньо-публіцистичного альманаху Хмельницького національного університету “Думки творчої злет”, які зібрали на своїх сторінках талановитих, обдарованих і творчих людей — студентів, викладачів, співробітників, випускників рідної Альма-матер і включають поезію, прозу, живопис, фотографію.

У книгозбірні проводяться презентації книг та виставки творчих робіт викладачів, співробітників, ветеранів університету. Так, у літературній вітальні наукової бібліотеки відбулась презентація збірки “Перші черешні” відомого подільського поета, доцента кафедри інформаційних технологій проектування ХНУ, кандидата фізико-математичних наук Віталія Міхалевського. Дарчий примірник збірки з автографом автора поповнив колекцію книгозбірні, в якій вже зібрані твори викладачів і співробітників Михайла Войнаренка, Тетяни Дмитрієвої, Олексія Абрамова, Марії Дем’янюк, Антоніни Снігур та ін.

Одним з напрямків краєзнавчої роботи є збирання публікацій про університет у періодичній пресі. Бібліографи книгозбірні постійно переглядають друковані газети та журнали, інтернет-видання, публікації з офіційного веб-сайту Міністерства освіти і науки України та освітнього порталу Педпреса. Так, до 50-річчя університету працівниками бібліотеки підготовлено ювілейне видання – електронний повнотекстовий бібліографічний ресурс “Хмельницький національний університет у дзеркалі періодичних видань” (адреса

ресурсу: <http://lib.khnu.km.ua/dysk/index.htm>). Він містить статті з державних та регіональних газет і журналів, що висвітлюють розвиток і життя університету та наукової бібліотеки за період з 2001 до 2011 року і складається з 11 розділів. Сьогодні проводиться робота з формування другої частини повнотекстового електронного покажчика “Хмельницький національний університет у дзеркалі періодичних видань”, у якому буде зібрано інформацію за 2012 – 2016 роки. Видання планується розмістити на веб-сайті книгозбірні до 55-річчя університету. Завдяки зібраній у покажчику інформації користувачі мають змогу здійснювати якісний пошук бібліографічної та повнотекстової інформації з розвитку та життя університету.

У найближчій перспективі створення на основі БД “Публікації про бібліотеку” електронного анотованого повнотекстового ретроспективного покажчика “Історія бібліотеки університету на сторінках періодичних видань”, який дасть змогу простежити розвиток діяльності книгозбірні.

Сьогодні у Хмельницькому національному університеті професорсько-викладацьким складом продовжує інтенсивно здійснюватися видання підручників, монографій, навчальних та методичних посібників, що характеризує зростаючий науковий потенціал ВНЗ. Поєднуючи любов до науки, вибраної професії з любов’ю до мистецтва, студенти, викладачі, співробітники, аспіранти прагнуть реалізувати себе в активній творчій діяльності. Університетська книгозбірня відіграє велику роль як збирач і хранитель інформації про рідний університет, його обдарованих людей, прагне до максимального повного відбиття творчої спадщини колективу у своїх фондах.

Список використаних джерел

1. Бичко, О.М. Еволюція бібліографічних покажчиків наукової бібліотеки Хмельницького національного університету / О. М. Бичко // Бібліотека в освітньому просторі : інформ. бюл. №18 : Видавнича діяльність бібліотек Хмельниччини. - Хмельницький : ХНУ, 2014. - С.48-56.
2. Кучерява Н. Сучасні напрямки краєзнавчої роботи у наукових бібліотеках /Н. Кучерява, Н. Полянська // Бібл. Форум України. - 2205. - №3. - С. 53-55.
3. Кушнарєнко, Н. М. Бібліотечне краєзнавство [Текст] : підручник / Н. М. Кушнарєнко. - К.: Знання, 2007. - 502с. - (Вища освіта ХХІ століття).
4. Положення про краєзнавчу роботу бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України: наказ Міністерства культури і мистецтв України № 314 від 11. 06. 96. // Краєзнавча діяльність бібліотек: метод. посіб. – К., 2002. – С. 197-205.

Консультає фахівець

Драчук Р.В.,
завідувач відділу зберігання фондів НБ ХНУ

Сучасні напрямки краєзнавчої роботи бібліотек України (дайджест за матеріалами друкованих видань)

*Немає в людини місця дорожчого, ніж те,
де вона народилась, землі, на якій зросла...*

Пріоритетним напрямком виховання молоді в національній системі освіти є патріотичне виховання. На рівні з системою освіти велика роль у процесі формування ідеології патріотизму у молодого покоління належить саме бібліотекам. Серед характерних ознак патріотизму визначаються:

- розуміння і сприйняття української ідеї;
- сприяння розбудові державної незалежності;
- засвоєння національних цінностей: української культури, мови, прищеплення шанобливого ставлення до історичної пам'яті;
- військово-патріотичне виховання тощо.

Та все ж таки чільне місце належить вихованню любові і дбайливого ставлення до рідної землі – своєї малої батьківщини, її історії, поваги до народних традицій і звичаїв, фольклору, шанобливого ставлення до природи. Щоб по-справжньому любити рідний край, його слід добре знати, необхідно вивчати історію, мову, культуру. Тому одним з пріоритетних напрямів патріотичного виховання молоді є краєзнавство.

Саме краєзнавча робота має посісти важливе місце в діяльності кожної бібліотеки з тим, щоб за допомогою краєзнавчих матеріалів сприяти вихованню у молоді патріотизму, національної свідомості, високої моральності. Краєзнавча діяльність — це та діяльність, яка надає публічним бібліотекам місцевого колориту, регіональної специфіки, самобутності [3,28]. Ефективності й системності краєзнавчої роботи сприяють цільові краєзнавчі програми. Вони є в багатьох областях України: Сумській, Полтавській, Донецькій, Хмельницькій, Вінницькій, Одеській, Чернігівській, Харківській та ін. Цією важливою роботою займаються не лише публічні бібліотеки, а й книгозбірні вищих навчальних закладів. Однак кожній бібліотеці притаманний свій напрямок роботи, що пов'язано з історичними, культурними традиціями, організаційними і кадровими можливостями, і навіть з географічним розташуванням.

Бібліотечне краєзнавство – складова частина загального краєзнавства, особливості якого обумовлені специфікою бібліотечної справи. Його мета – виявити, зібрати і надати для використання всі матеріали, пов'язані за змістом з певною місцевістю, яка для її населення є рідним краєм; забезпечити бібліографічну інформацію за допомогою цікавих форм і методів популяризації краєзнавчої літератури; залучати молодь до активного пізнання рідної землі.

Інтенсивному розвитку бібліотечного краєзнавства сприяє державна підтримка збереження, вивчення та популяризації історико-краєзнавчої спадщини. Про це, насамперед, свідчать Укази Президента України “Про заходи щодо підтримки краєзнавчого руху в Україні”, “Про забезпечення підготовки і випуску багатотомного енциклопедичного видання “Звід пам'яток історії і культури України”, а також прийнята у 2002 році “Програма розвитку краєзнавства на період до 2010 року”, термін дії якої закінчився. На сьогодні розроблено Проект державної програми розвитку краєзнавства на період до 2025 року.

Краєзнавча робота бібліотек України регламентується Законом “Про бібліотеки і бібліотечну справу”, “Положенням про краєзнавчу роботу бібліотек системи Міністерства культури і мистецтв України” (Наказ №314 від 11.06.96 р.) [4,82].

У краєзнавчій діяльності бібліотек України виокремлюються основні напрямки: історичне, літературне та культурно-мистецьке краєзнавство, етнографічне, вивчення бібліотечної історії краю.

Бібліотечне та історичне краєзнавство тісно переплелися і взаємодоповнюють одне одного в діяльності бібліотек. Адже відродження історичної пам'яті, духовності і національної гідності, виховання патріотизму, любові до рідного краю (цьому сприяє історичне краєзнавство), неможливе без удосконалення науково-методичної бази краєзнавства, цілеспрямованого і науково-обґрунтованого формування бібліотечних краєзнавчих фондів, удосконалення довідково-бібліографічного апарату з питань краєзнавства, популяризації краєзнавчих видань, поглиблення та розвитку координаційної роботи з науковими та навчальними закладами [2,327].

Історичне краєзнавство

Особлива увага звертається на відтворення історії рідного краю, міста, села, що здійснюється за участю працівників бібліотек, осередків “Просвіти” та тих ентузіастів-краєзнавців, які не байдужі до висвітлення історичної спадщини народу, його духовної культури.

Працюючи творчо, враховуючи зростаючий інтерес користувачів до подій минулого, бібліотекарі відчувають гостру потребу та відповідальність за організацію, вивчення та донесення знань задля повернення до народу його пам’яті, історії, культури, традицій та духу українства.

Вирішальною є пошукова робота, наслідки якої помітно відчутні. Основна мета, що ставиться при краєзнавчо-пошуковій діяльності:

- ідтворення історичних подій, фактів, імен визначних людей краю, збирання легенд, переказів, спогадів старожилів;
- аписання літописів, оформлення альбомів, кутків та кімнат народознавства;
- ошук старовинних книг, періодичних видань, фотографій, речей побуту, вишивок, взірців одягу тощо;
- опуляризація літератури, залучення читачів до участі в масових заходах, систематичного читання краєзнавчої книги.

Всеукраїнська спілка краєзнавців, Селянська спілка України і редакція газети “Сільські вісті” розробили програму “Пам’ять втрачених сіл”, яка передбачає створення літопису зниклих населених пунктів. Ця праця матиме виняткове значення для виховання почуття духовного зв’язку поколінь, відродження історичної пам’яті українського народу.

Літературно-мистецьке краєзнавство

Цей напрям пов’язаний з вивченням та залученням користувачів бібліотек до творчості авторів, які писали про край чи творили в ньому, до музики місцевих композиторів.

Повернення творчої спадщини, збирання і видання творів письменників-земляків, біографічних документів, облаштування меморіальних музеїв та кімнат, встановлення пам’ятних знаків, записи з вуст сучасників вводитиме цих письменників та їхню творчість в загальнонаціональну духовну скарбницю України.

Спільно з обласними відділеннями Спілки письменників України публічні та наукові бібліотеки України активно пропагують творчість письменників-земляків, застосовують різноманітні форми і методи бібліотечної пропаганди, як от: літературно-музична композиція “Від серця поета – до рідного міста”, поетична година “Краю мій, оспіваний в віршах”, мандрівки за книгами “Навколо портрету”, літературна година “Поетичні обрії рідного краю”, цикл літературних портретів, літературно-краєзнавчі години “Літературні ювілеї Таврійської землі”, вечір поезії “Красне письменство краю”, літературна ікебана “Літературне сузір’я Хмельниччини”, еколого-поетичні хвилини “Поетичні замальовки авторів-земляків”, літературний діліжанс “Творчі джерела Волині”, літературно-мистецький вернісаж “З любов’ю до рідного краю”, літературно-поетичні години “Мій край легендами і славою овіяний”, літературно-мистецький калейдоскоп “Співці таврійського краю”, зустрічі з місцевими поетами “Поетичні краєвиди рідного краю”, “Світе тихий... Краю милий”, “Рідного краю живильна вода”, літературно-музичні вечори місцевих поетів “Поезія – це музика душі!”, “Творчі обрії письменників-земляків”, літературний вернісаж “У рідний край, грозою вмитий, ведуть усі шляхи на світі”, літературний альманах “Мій рідний край, до тебе серцем лину”, конкурс молодих поетів “Народні паростки краю”, конкурс поетичних обдарувань, та інші.

Однією з дієвих форм краєзнавчої роботи є використання новостворених при бібліотеках художніх салонів, виставкових залів, літературних віталень. Все частіше фотовиставки, вернісажі проводяться безпосередньо в приміщенні бібліотек. Тематика їх різноманітна: “Заповідними стежками Поділля”, “Квітни край мій”, “Чарівна природа Хмельниччини”, “Стежками рідної землі” [5,169].

Етнографічне краєзнавство

Етнографічне краєзнавство - один з визначних аспектів вивчення історії та культури краю, що має посісти поважне місце у діяльності будь-якої бібліотеки. Цей напрям передбачає широкий спектр студій вивчення народної матеріальної і духовної культури (фіксація відомостей про традиційне народне житло, одяг, їжу, промисли і ремесла, звичаї, вірування, обряди, народні знання, менталітет народу).

Традиції рідного краю – це пам’ять про своїх предків, природна потреба триматися невмирущих традицій народних ремесел та художніх промислів у спадок наступним поколінням.

Багато бібліотек ведуть “Фольклорний календар”, де представляють літературу про свята українського народу з урахуванням місцевих особливостей, розміщують різну атрибутику – писанки, крашанки, вишивки тощо.

Етнографічна краєзнавча діяльність бібліотек сприяє відродженню народних промислів та ремесел.

Для користувачів книгозбірень проводяться різноманітні конкурси, тематичні засідання “Домашня всезнайка”, “Мистецтво домашніх чарівників”, урок народних ремесел, урок домашнього майстра “Чарівне веретено”, урок домашнього умільця, етнографічний екскурс “Ти з дитинства наймиліша, наша рідна сторона”, виставки продукції, виготовленої в домашніх умовах.

За допомогою народних майстрів можна скласти карту народних ремесел області або свого району. Умовні позначки на карті вкажуть на місцевість, де збереглися та розвиваються народні ремесла. Карта – цікава і пізнавальна - буде використовуватись для проведення масових заходів, а крім того – значно прикрасить інтер’єр.

Важливим є те, що до такої роботи залучаються читачі, які можуть зайнятися дослідною роботою: скласти карту свого села, опитати жителів про забуті назви річок, урочищ, сіл, збирати найбільш поширені клички тварин, прізвиська людей. Бібліотеки можуть сприяти пошуковій роботі щодо створення унікальної абетки місцевих говірок, прислів’їв тощо, збирання місцевих пісень, колядок, щедрівок, гаївок. Потім все це оформляється в альбоми. Варіантом такого альбому може бути - “Кожне сільце має своє слівце!”

Спільна робота бібліотек з краєзнавчими музеями та їх філіями може проходити в рамках бібліотечної програми “Спадкоємці по прямій”. Мета її – дослідити глибокий пласт культурних традицій краю.

“Край і екологія” – ця тема є однією з основних в роботі бібліотек, адже природне краєзнавство забезпечує необхідний зв’язок глобальних національних і регіональних аспектів у вивченні сучасних проблем екології і охорони природи. Тому в бібліотеках повинні збиратися документи за темами “Екологія і край”, “Екологія і сучасність”.

Ще одна важлива галузь краєзнавства – дослідження проблем церковної історії та культури в контексті краєзнавчої роботи бібліотек в Україні. Книгозбірні виступають ініціаторами вивчення цього аспекту історії краю спільно з краєзнавчими клубами, що працюють на їх базі.

Особливе місце в краєзнавчій діяльності бібліотек займає вивчення бібліотечної історії краю. Участь у науково-дослідній роботі “Історія бібліотечної справи регіону” дозволить бібліотекам повернутися до сторінок історії конкретної бібліотеки, бібліотечної справи в районі, місті, області, навчальному закладі їх взаємодії з історією всієї країни.

Стало вже доброю традицією святкування ювілейних дат бібліотек. В одних книгозбірнях цей захід проходить як зустріч інтелігенції міста чи району, в інших – як вшанування читачів-умільців, в третіх – захід присвячується бібліотекарям. В рамках заходу організуються виставки-експозиції, на яких представлені дарунки визначних людей, видання з автографами тощо.

Термін “краєзнавство” містить у собі два значення: “край” та “знаю”. Отже, воно вивчає певні віхи історичного, культурного, економічного, літературного життя й розвитку рідного краю. Йому належить виняткове місце у процесі вивчення і збереження багатотисячолітніх культурних традицій самобутніх куточків України. Формуючи громадянські, духовні, інтелектуальні риси сучасної громади, краєзнавство виступає могутнім чинником успішного розвитку українського суспільства ХХІ ст. і сприяє прискоренню важливих процесів у різних сферах громадсько-політичного й духовного життя.

Сучасний інтерес суспільства до проблем краєзнавства дає можливість усвідомити всім, що любов до Батьківщини, почуття патріотизму, відповідальності за її долю, формуються з дитинства. Саме це зумовлює визнання краєзнавчої функції як однієї з пріоритетних в діяльності бібліотек.

Список використаних джерел

1. Кучерява, Н. Сучасні напрямки краєзнавчої роботи у наукових бібліотеках [Текст] / Н. Кучерява, Н. Полянська // Бібліотечний форум України :НВП “Ідея”. - 2005. - №3. - С.53-55.
2. Мельник, В. О. Бібліотечне та історичне краєзнавство в системі науково-дослідницької роботи Хмельницької ОУНБ ім. М.Островського [Текст] / В. О. Мельник // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету :К-ПНУ. - 2008. - Вип.1. - С.227-230.
3. Ковальчук, Г. Краєзнавча діяльність публічних бібліотек Східної України: збереження традицій, пошук нового [Текст] / Г. Ковальчук, Н. Полянська // Бібліотечний форум України :НВП “Ідея”. - 2010. - №1. - С.28-31.
4. Пархоменко, М. Бібліотечне краєзнавство та історико-культурологічні дослідження [Текст] / М. Пархоменко // Гуманізація освіти та традиції просвітництва в бібліотеках вищих навчальних закладів Хмельниччини :вид-во ХГПА. - 2009. - С.77-84.
5. Шинкарук, В. Ю. Краєзнавча діяльність у науковій бібліотеці Хмельницького національного університету [Текст] / В. Ю. Шинкарук // Бібліотекознавство. Книгознавство. - Вип.4 Наукові праці Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка :КПНУ. - 2015. - С.166-17.
6. Циганок, О. М. Краєзнавча робота наукової бібліотеки Подільського державного аграрно-технічного університету: виховання патріотизму і любові до рідного краю [Текст] / О. М. Циганок // Бібліотекознавство. Книгознавство. - Вип.4 Наукові праці Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка :КПНУ. - 2015. - С.171-174.

Анотований список літератури за темою “Бібліотечне краєзнавство”

1. Баженов, Л.В. Наукова бібліотека Кам'янець-Подільського державного університету - осередок краєзнавства та історико-регіональних досліджень Поділля (1991-2007 рр.) / Л. В. Баженов // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету. – 2008. – Вип.1. – С.182-186. – [Аналізується краєзнавча діяльність бібліотеки КПНУ за час незалежності України].
2. Безручко, О. Бібліотечний простір для дітей: аспекти змін / О. Безручко // Бібліотечна планета. – 2015. – №2. – С.16-20. – [Висвітлено оновлену діяльність бібліотек для дітей. Показано окремі аспекти оновлення сучасних бібліотек, трансформацію їх функцій у змінному інформаційному середовищі, що є особливо актуальним у розрізі проблеми “безсистемного скорочення мережі публічних бібліотек”].
3. Веселовська, О.В. Зведений краєзнавчий каталог наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка / О. В. Веселовська // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету. – 2010. – Вип.2. – С.563-567. – [Історія та система роботи зі створення та перспектив розвитку зведеного краєзнавчого каталогу НБ КПНУ].
4. Вилегжаніна, Т. Інновації - визначальний фактор розвитку бібліотек України / Т. Вилегжаніна // Бібліотечна планета. – 2009. – №3. – С.6-9. – [Координація і кооперація зусиль публічних бібліотек України; партнерство українських бібліотек з іноземними партнерами; створення страхового фонду краєзнавчих документів].
5. Вітенко, В. Електронні ресурси публічних бібліотек Тернопільської області: проблеми створення та використання / В. Вітенко // Бібліотечний форум України. – 2006. – №4. – С.23-26. – [Досвід роботи бібліотек Тернопільщини в напрямку запровадження Інтернет-технологій, створення та використання Інтернет-ресурсів як нової прогресивної форми бібліотечно-інформаційного обслуговування користувачів, виявлення проблем та недоліків в існуючих проектах].
6. Волкова, М. Пізнай свій народ, а в народі себе / М. Волкова. – С.23-24. – [Досвід переможців огляду-конкуру серед бібліотек Івано-Франківської області з історико-краєзнавчого аспекту роботи].
7. Володько, В. Бібліотечне краєзнавство як самостійний напрям діяльності бібліотек для дітей: історіографічний аспект / В. Володько // Вісник книжкової палати. – 2006. – №7. – С.30-31. – [Бібліотекознавчий аспект - огляд наукових праць дослідників з даного напрямку].
8. Волосевич, О. Знай свої корені: Конференція “Українські родоводи” / О. Волосевич. – С.13. – [Короткий огляд основних напрямків роботи конференції].
9. Волян, Н. Сучасні бібліотеки змінюють життя: успішні практики бібліотек Рівненщини : За матеріалами Четвертого обласного фестивалю-конкурсу інноваційного бібліотечного досвіду “Бібліофест” / Н. Волян // Бібліотечна планета. – 2015. – №2. – С.27-29. – [Про обласний фестиваль-конкурс інноваційного бібліотечного досвіду “Бібліофест”, який спрямовано на виявлення ефективних форм бібліотечної роботи із залучення нових користувачів, поширення творчих ініціатив бібліотечних спеціалістів Рівненщини. Висвітлено роботу бібліотек, з яких кращі ініціативи було представлено в номінаціях “Моя унікальна аудиторія”, “Бібліотека в житті громадян”, “Популяризація книги та читання” і у спеціальному конкурсі бібліотечних есе “Мої мрії, мої дії: будуємо бібліотеку майбутнього”].
10. Воронцовська, І. Медичне краєзнавство як невід'ємна частина історико-культурного надбання Чернігівщини / І. Воронцовська // Бібліотечний форум України. – 2015. – №1. – С.23-25. – [Представлено досвід краєзнавчої роботи Чернігівської обласної наукової медичної бібліотеки та її роль для розвитку медицини регіону].

11. Глотова, В.Н. Краеведческая библиография - ключ к раскрытию книжных фондов / В. Н. Глотова // Мир библиографии. – 2006. – №4. – С.21-22. – [Краеведческая работа Нижнекамской ЦБС. Краеведческий СБА. Издание краеведческих указателей].
12. Голенко, О.М. Моя мала Батьківщина: досвід краєзнавчої діяльності бібліотеки / О. М. Голенко // Бібліотека для дітей: нове бачення, нові орієнтири та соціальне партнерство. – 2011. – С.224-229. – [Краєзнавча діяльність Кам'янець-Подільської центральної дитячої бібліотеки-філії №6].
13. Голуб, І. Інформаційний та науково-популяризаторський центр краєзнавства / І. Голуб // Бібліотечна планета. – 2003. – №4. – С.36-38. – [Робота краєзнавчого відділу Дніпропетровської ОУНБ].
14. Горобець, О. Краєзнавча бібліографія в сучасному інформаційному просторі / О. Горобець // Бібліотечний форум України. – 2011. – №4. – С.26-27. – [Стаття висвітлює досвід краєзнавчої діяльності бібліотеки, систему роботи, досягнення, здобутки колективу та перспективи].
15. Григаш, Л. Бібліотечне краєзнавство - шлях до об'єднання громади / Л. Григаш // Бібліотечна планета. – 2012. – №2. – С.11-15. – [Краєзнавча робота в Закарпатській ОУНБ ім. Ф.Потушняка: основні напрями, формування фонду, трансформація краєзнавчого ДБА, видання краєзнавчої бібліографічної продукції].
16. Гук, С.Б. Краєзнавче просвітництво ОУНБ в контексті багатонаціональних культур / С. Б. Гук // Бібліотека як міжнаціональний центр духовного надбання. – 2005. – С.79-81. – [Робота краєзнавчого відділу Хмельницької ОУНБ].
17. Гук, С.Б. Культурно-просвітницька діяльність відділу краєзнавчої літератури обласної наукової бібліотеки ім. М.Островського / С. Б. Гук // Бібліотеки у створенні єдиного інформаційного простору Хмельниччини. – 2004. – С.94-96.
18. Дейниченко, О. З досвіду проведення краєзнавчих екскурсій / О. Дейниченко // Бібліотечний форум України. – 2015. – №1. – С.29-31. – [Розповідається про досвід проведення пішохідних і віртуальних екскурсій співробітниками наукової бібліотеки Маріупольського державного університету. У переліку джерел подано посилання на додаткові розробки бібліотеки, викладені у вільному доступі в мережі Інтернет].
19. Денисенко, С.О. Соціокультурні краєзнавчі потреби читачів: проблеми задоволення в умовах бібліотечних установ / С. О. Денисенко // Вісник Харківської державної академії культури. – 2001. – Вип.5. – С.135-141.
20. Єсюніна, Г.В. Досвід використання інформаційних технологій для популяризації краєзнавчого фонду Хмельницької міської ЦБС / Г. В. Єсюніна // Наукові праці Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка. – 2015. – С.198-200. – [Висвітлюється досвід використання інформаційних технологій для популяризації краєзнавчого фонду Хмельницької ЦБС, подані відомості про розділи та сторінки сайту ЦБС, акцентовано увагу на їх краєзнавчій складовій].
21. Захарова, Н. Аспекти краєзнавчої діяльності Донецької обласної універсальної бібліотеки ім. Н.К. Крупської / Н. Захарова // Бібліотечний форум України. – 2014. – №2. – С.18-20. – [Висвітлено історичне значення розвитку краєзнавства на Донеччині, розкрито особливості формування краєзнавчого фонду, його популяризації та ознаки краєзнавчої цінності документа].
22. Зінченко, М. Яготинська рапсодія бібліотечного історичного краєзнавства Київщини / М. Зінченко, С. Наталушко. – С.10-13. – [Яготинська ЦБС. Краєзнавча робота].
23. Ісаєнко, О. Проект Національної історичної бібліотеки України: краєзнавчий електронний мультиресурс “Історія міст і сіл України” / О. Ісаєнко // Вісник книжкової палати. – 2015. – №8. – С.25-28. – [Викладено основні концепції та методичні положення формування бібліотечно-культурологічного зведеного краєзнавчого електронного мультиресурсу “Історія міст і сіл України”. Визначено об'єкти опису, які формуватимуть базу даних, мету і головні завдання, необхідні для реалізації Проекту; викладено основні методичні підходи опрацювання краєзнавчих документів].

24. Карван, С.Л. Бібліотеки та архіви у створенні інформаційного простору. Грані співпраці / С. Л. Карван // Бібліотеки у створенні єдиного інформаційного простору Хмельниччини. – 2004. – С.43-46.
25. Каргальова, Л.І. Краєзнавство - джерело збагачення духовної культури / Л. І. Каргальова // Бібліотеки для юнацтва в демократичному суспільстві. – 2007. – С.149-156. – [Комплектування фонду краєзнавчої літератури, бібліографічні посібники та заходи з популяризації краєзнавчої літератури].
26. Кисельова, В. Бібліотечне краєзнавство у відновленні історичної пам'яті народу / В. Кисельова. – С.37-39. – [Краєзнавча робота. Звіт про науково-практичну конференцію 26-27.05.97].
27. Кізян, О.І. Краєзнавча літературна бібліографія як джерело популяризації літературного життя краю, творчості письменників-земляків / О. І. Кізян // Подільський книжник. – 2011. – Вип.4 (2011р.). – С.99-104. – [Досвід краєзнавчої роботи Вінницької ОУНБ ім. К.А. Тімірязєва].
28. Климчук, Л. Інформаційні потреби користувачів краєзнавчих документів Поділля / Л. Климчук // Вісник книжкової палати. – 2011. – №7. – С.19-23. – [Розглядаються інформаційні потреби сучасного краєзнавства Поділля. Представлені узагальнені результати соціологічного дослідження складу та структури краєзнавчих інформаційних потреб викладачів та студентів Кам'янець-Подільського національного університету. Додається анкета].
29. Ковальчук, Г. Краєзнавча діяльність публічних бібліотек Східної України: збереження традицій, пошук нового / Г. Ковальчук, Н. Полянська // Бібліотечний форум України. – 2010. – №1. – С.28-31. – [Аналізується та узагальнюється досвід краєзнавчої діяльності публічних бібліотек Східної України за останні 5 років. Відслідковуються якісні зміни в бібліотечному краєзнавстві, пов'язані з пошуком сучасних форм популяризації сучасних знань, синтезом традиційних та інноваційних функцій краєзнавчої діяльності. У висвітленні проблеми використані матеріали безпосереднього знайомства з краєзнавчою роботою бібліотек під час відряджень].
30. Коцур, Я. Формування національної самосвідомості молоді : З досвіду роботи бібліотек Львівщини / Я. Коцур // Бібліотечна планета. – 2003. – №3. – С.36-37.
31. Ксендзук, Е. Наукові дослідження краєзнавчої тематики / Е. Ксендзук // Бібліотечний форум України. – 2007. – №4. – С.10-12. – [Основні аспекти наукової діяльності Волинської ДООУНБ ім. О. Пчілки в галузі бібліотечного краєзнавства: участь в історико-краєзнавчих та науково-практичних конференціях, підготовка та видання бібліографічних посібників].
32. Кузнєцова, М. Регіональні електронні ресурси: від корпоративного створення до використання у соціально-комунікаційному середовищі ОУНБ / М. Кузнєцова // Вісник книжкової палати. – 2010. – №8. – С.25-29. – [Аналізуються процеси корпоративного формування й надання доступу до регіональних електронних ресурсів, продуктів і послуг та визначаються їхні складові. Розкриваються тенденції успішного розвитку ресурсів, продуктів і послуг із краєзнавства у соціально-комунікаційному середовищі ОУНБ України].
33. Кучерява, Н. Сучасні напрямки краєзнавчої роботи у наукових бібліотеках / Н. Кучерява, Н. Полянська // Бібліотечний форум України. – 2005. – №3. – С.53-55. – [З досвіду роботи відділу україніки Харківської ДНБ ім. В.Г. Короленка - створення регіонального інформаційного порталу. Обслуговування користувачів інформаційного центру з питань місцевого самоврядування. Узагальнення досвіду на краєзнавчих конференціях].
34. Литвиненко, Н. Краєзнавчо-бібліографічний контент веб-сайтів бібліотек Донбасу як складова краєзнавчої електронної бібліотеки / Н. Литвиненко // Вісник книжкової палати. – 2009. – №7. – С.39-42. – [Огляд краєзнавчої бібліографічної інформації, представленої на сайтах бібліотек, ведення електронних баз даних. Визначена мета створення краєзнавчої електронної бібліотеки Донбасу].
35. Лузина, Т.В. Центральная библиотека в системе краеведческого информирования / Т. В. Лузина // Библиотечное дело - XXI век. – 2004. – Вып. 1(7). – С.173-177. – [ЦРБ г. Сатка Челябинской области. Краеведческая программа “Познай свой край”. Сотрудничество с музеем, национальным парком, станцией юного туриста].

36. Маковська, В.В. Реалізація проекту “Створення регіональних інформаційних порталів та інформаційних центрів на базі публічних бібліотек” / В. В. Маковська // Бібліотеки у створенні єдиного інформаційного простору Хмельниччини. – 2004. – С.46-50. – [На базі Хмельницької ОУНБ].
37. Мартюшова, О. Нетрадиційні форми краєзнавчої роботи публічних бібліотек / О. Мартюшова // Бібліотечний форум України. – 2011. – №1. – С.31-34. – [Представлено досвід з розширення уявлень бібліотекарів про краєзнавчу роботу та наведені приклади сучасних нетрадиційних форм роботи ЦБС м. Суми].
38. Мельник, В.О. Бібліотечне та історичне краєзнавство в системі науково-дослідницької роботи Хмельницької ОУНБ ім. М. Островського /В. О. Мельник // Наукові праці Кам'янець-Подільського національного університету. – 2008. – Вип.1. – С.227-230. – [Висвітлено систему роботи, напрями та досягнення в організації та здійсненні бібліотечного і історичного краєзнавства у контексті науково-дослідницької діяльності Хмельницької ОУНБ].
39. Михайлова, С.Р. Бібліотечне краєзнавство: історія, досвід, пошук / С. Р. Михайлова // Бібліотека і час. – 2001. – С.57-61. – [Історія розвитку та діяльності краєзнавчого відділу Хмельницької ОУНБ].
40. Мокрицкая, А.П. Краеведение как важное направление работы областной библиотеки / А. П. Мокрицкая. – С.94-96. – [Херсонська ОУНБ].
41. Низовий, М.А. “Бібліотечне краєзнавство” - так що ж це таке? / М. А. Низовий // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2010. – №1. – С.46-56. – [Аналізується сутність і значення терміна “бібліотечне краєзнавство” і межі його використання в бібліотечно-бібліографічній діяльності].
42. Онищенко, С. Краєзнавчі ресурси на сайтах обласних бібліотек / С. Онищенко // Бібліотечна планета. – 2009. – №2. – С.18-22. – [Якість наповнення сайтів краєзнавчою літературою].
43. Остафійчук, Є. Вивчаймо рідний край / Є. Остафійчук. – С.41. – [Просвітницька робота. Краєзнавство. Калачковецька бібліотека Кам.-Подільської РЦБС Хмельницької області].
44. Пилипенко, І. В тім краю, де ти живеш / І. Пилипенко // Бібліотечна планета. – 2002. – №3. – С.15-16. – [Донецька ЦБС, краєзнавча робота].
45. Поздеева, Н.Е. Краеведение — приоритетно енаправление / Н. Е. Поздеева. – С.83-86. – [ПНБ ім. Короленка м. Глазов. Просвітницька робота].
46. Прокопчук, В.С. Краєзнавчі бібліотечні ресурси та їх трансформація в середовище користувачів / В. С. Прокопчук // Бібліотеки та інформаційні ресурси у сучасному світі науки, освіти та культури. – 2013. – С.108-116. – [На прикладі наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені І. Огієнка розглядається питання бібліотечного краєзнавства, зокрема формування краєзнавчої складової бібліотечного фонду, його популяризація, доведення до користувача].
47. Роздобудько, С. Краєзнавча робота: сучасний аспект / С. Роздобудько // Бібліотечна планета. – 2004. – №4. – С.28-29. – [Олександрівська ЦБС Кіровоградської області. Загальнорайонний цикл заходів “Краєзнавчі сторінки”, краєзнавча програма, анкетування читачів, краєзнавчі теки, просвітницькі акції сільських філіалів].
48. Синиця, Н.М. Регіональні краєзнавчі ресурси: бібліотечний аспект / Н. М. Синиця // Сучасні проблеми бібліотечної діяльності у вищих навчальних закладах в контексті переходу до інформаційного суспільства. – 2008. – С.10-13. – [Краєзнавча діяльність Хмельницької ОУНБ ім. М. Островського].
49. Сташків, М. Краєзнавча діяльність: взаємозв'язок, системність, розмаїття тем і прийомів / М. Сташків // Вісник книжкової палати. – 2006. – №7. – С.28-30. – [Огляд краєзнавчої роботи ЦРБ ЦБС України. Видавнича діяльність, виставкова, масові заходи бібліотек, зв'язки з музеями, науковцями. В даному номері - огляд діяльності бібліотек Звенигородщини та Турківщини].
50. Тарлинская, Е. Краеведение: традиции и новации / Е. Тарлинская // Бібліотечний форум України. – 2011. – №1. – С.35-36. – [Представлен опыт краеведческой работы в библиотеках

Запорожской области: закрепление сложившихся рациональных и эффективных форм и методов, а также отражение новых возможностей, связанных с изменяющимся миром].

51. Циганок, О.М. Краєзнавча робота наукової бібліотеки Подільського державного аграрно-технічного університету: виховання патріотизму і любові до рідного краю / О. М. Циганок // Наукові праці Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка. – 2015. – С.171-174. – [Основні напрямки краєзнавчої роботи бібліотеки вишу. Наведені приклади масових заходів, організованих бібліотекою].

52. Шинкарук, В.Ю. Краєзнавча діяльність у науковій бібліотеці Хмельницького національного університету / В. Ю. Шинкарук // Наукові праці Кам'янець-Подільського університету імені Івана Огієнка. – 2015. – С.166-171. – [Висвітлюється краєзнавча робота бібліотеки ХНУ, зокрема, формування колекції краєзнавчої літератури, підготовка бібліографічних та біобібліографічних посібників краєзнавчого характеру, популяризація праць викладачів університету, науково-дослідницька робота працівників бібліотеки].

53. Шкира, О. Динамічний розвиток бібліотеки - запорука успішної діяльності університету / О. Шкира // Бібліотечний форум України. – 2006. – №2. – С.46-49. – [Про створення, становлення та розвиток бібліотеки Переяслав-Хмельницького педагогічного університету ім. Г. Сковороди, якому виповнилось 20 років. Особливості обслуговування, впровадження інноваційних методів роботи та інформаційних технологій].

54. Шкира, О.І. Формування бібліотекою краєзнавчих баз даних як передумова інформаційного забезпечення краєзнавчої роботи Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди / О. І. Шкира // Наукові праці Державної науково-педагогічної бібліотеки України. – 2008. – Вип.1. – С.200-207. – [Розкривається роль бібліотеки у справі національного виховання молоді та краєзнавчої освіти, аналізуються форми і методи краєзнавчої діяльності книгозбірні, висвітлюється дієвий механізм партнерської взаємодії стосовно ефективного вирішення освітніх завдань].

55. Шугаєва, В. Животворне джерело історії / В. Шугаєва // Бібліотечна планета. – 2002. – №4. – С.41. – [Воловецька ЦБС на Закарпатті. Організація та виділення краєзнавчих фондів, альбоми історії села, клуби за інтересами].

56. Ярошик, В. Українознавчий бібліотечно-інформаційний сервіс / В. Ярошик, Т. Сосновська // Бібліотечний форум України. 2004. – №4. – С.18-21. – [Формування та популяризація фонду з українознавства, народознавства та краєзнавства Харківською державною науковою бібліотекою ім. Короленко (збереження інформації в електронній формі, бібліографування, просвітницька робота)].